

Адабият ҃агъыстан

16+

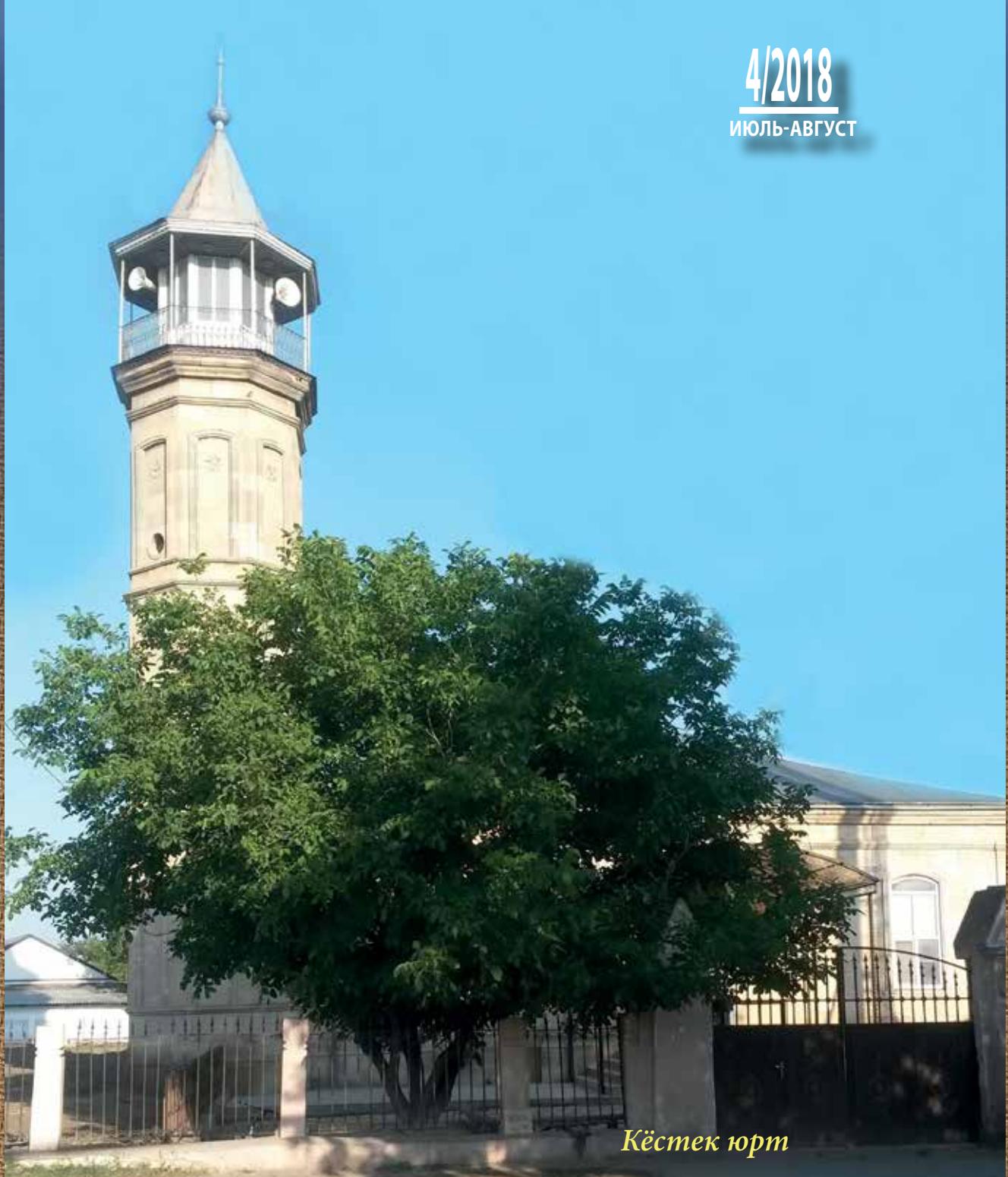
ISSN 0235-0157

Тангчолпан

ЭКИ АЙДА БИР ЧЫГЪАГЪАН ЧЕБЕР – АДАБИЯТ ВА ЖАМИЯТ-ПОЛИТИКА ЖУРНАЛ

4/2018

ИЮЛЬ-АВГУСТ

Көстек юрт

Шаир Суният Малаеваны юбилейи дүлан

Күттәйбиз!

Панитолан

Эки айда бир чыгъагъан чебер-адабият ва
жамият-политика журнал

Учредитель
Министерство
печати и информации РД

1917-инчи йыл, 20-ичы
августдан башлап чыгъа
Издаётся с 20 августа
1917 года

4
—
2018
июль – август

*Государственное
бюджетное учреждение
Республики Дагестан
Редакция республиканских
литературных журналов
“Соколенок”
и “Литературный Дагестан”*

*Журналны бу номери шаир Супиянат
Мамаеваны юбилейне бағышилана*

БУ НОМЕРДЕ:

поэзия

С. Мамаева. Шиърулар.....3

ЯШЛАР УЧУН.....34

ТАРЖУМАЛАР.....38

СУРАТ БЁЛЮК.....49

БАГЬЫШЛАВЛАР.....62

АДАБИЯТ АХТАРЫВ

А. Абдуллатипов. Сюювню шаири.....64

М. Гьюсейнов. Ругъландырагъан
пагъму.....69

МАКЪАЛАЛАР

Д. Алкъылычев. Шаирни юбилейи.....74

Ж. Даниялова. Сююв гъислерден
күйленген шаир.....81

КЪУТЛАВЛАР.....87

Баш редактор
Мурад Агъматов
тел. 67-16-31

Жаваплы редактор
Суниянат Мамаева
тел. 67-18-89

Бу номерни редактору
Патимат Абдуллаева

Редколлегия:
К. Абуков
А. Абдуллатипов
П. Абдуллаева
З. Акавов
С. Алиев
Ш.-Х. Алишева
Гъ. Оразаев
А. Жачаев
М. Гьюсейнов
М. Шихавов
А. Солтанмуратов

Редакцияны адреси:
367025, Магъачъала,
Данияловны орамы, 55.

Телефонлар:
бухгалтерия – 67-18-75
редакторлар – 67-18-89

ТАНГЧОЛПАН №4
на кумыкском языке
июль – август

Электронный адрес редакции:
litdag@mail.ru

Электронный адрес журнала:
tangcholpan@mail.ru

Позиция редакции может не совпадать с точкой зрения авторов, которые несут ответственность за достоверность и объективность представленных для публикации материалов. Рукописи не рецензируются и не возвращаются. При перепечатке ссылка на «Тангчолпан» обязательна.

Регистрационный номер ПИ №ТУ5-00354 от 09. 12. 2016 г.
Выданный управлением Роскомнадзора
по Республике Дагестан.

Типография: ООО «Издательство «Феникс-пресс».
Адрес типографии: 367018, РД, г. Махачкала,
пр. Петра 1, 61

Тангчолпан №4 2018
На кумыкском языке

Выход в свет 16.08.2018 г.
Тираж 705 экз.
Заказ № 236. Цена свободная.

Печать офсетная
Бумага офсетная. Формат 70 x 108 1/16
Усл. печ. л. 8,4 Уч. изд. л. 8,7

Редакция и издатель: Государственное
бюджетное учреждение Республики Дагестан.
Редакция республиканских литературных журналов
«Соколенок» и «Литературный Дагестан».
Адрес редакции и издателя: 367025 РД, г.
Махачкала, ул. Даниялова, 55.

Супиянат МАМАЕВА

ЯШЛЫГЪЫМНЫ ДЮНЬЯСЫ

Яратгъаным, язывунгну бузгъан ёкъ,
Гъатта огъар гъат къошгъан ёкъ бир ерде.
Амма юртну таш ёлuna чыкъгъандокъ,
Гъалек болуп гете юрек бир-бирде.

Ата юртгъа ахыр гезик гелгендей,
Абатларым, огъ, бир авур алына...
«Гетме дагъы, къал дагъы да биразгъя», –
Деген жангъа азиз сеслер чалына...

Чабып геле къурдаш къызлар, юрю деп,
Къаrasувгъа киринмеге барайыкъ,
Бала къазлар йимик, сувгъа чомулуп,
Ким нечакъы узакъ тура къарайыкъ...

Къабургъамда оьсюп бирден къанатлар,
Гъаваларда саркъып, сувда юземен...
Гюмелекдей учуп гём-гёк орманда
Йыланкъылыч ва ярпузлар уземен...

Огъ, не татли татыву бу гъаваны,
Не атири, не къуванчлы дюнья бу,
Бир къайгъы ёкъ юреклерде, бир дерт ёкъ,
Шавла алыш турагъандай дюньямны.

САГЪЫНЧ

– Кыргъа чыкъса, билмей булар къайтарын,
Унугулуп къала уй де, ожакъ да...
– Гъай, яшлар чы, оюн булан алданып
Къаладыр да, къайтар гъали... Озокъда,
Заманында уйде болса яхшы эди,
Къашкъааралса, къашын тюер атасы,
Ахшам болгъан, яшлар буса къырда деп,
Ишден къайтса, къайнашажакъ анасы...

...Огъ, нечакъы заман оытген... Яшлыкъыны
Гёленткиси чыгъып геле гъар ерден...
Чыр ишленген, биз оырленип ойнайгъан,
Хоншубузну чубукъ чалы бар ерде...

Гъар там сакълап тургъан йимик эсинде
Яшлыкъады яхшы булан яманны...
Гъатта къалакъ, ятгъан кёрюк ичинде,
Сагъынгъанда йимик оытген заманны...

Юрек бугюн излеп гете, сагъынып,
Уллуларын уйиню тёрде олтургъан...
Бугюн олар бири де ёкъ, бири де,
Юрегимни мени сагъынч толтургъан...

ВАТАНЫМ

Азиз магъа гъар сокъмагъым, гъар ёлум,
Мени азиз ватаным элтеген.
Не ерлерде, не эллэр де болсам да,
Бир ер де ёкъ, юртум, сагъа етеген.

Гъар сокъмагъынг чыгъып мени алдым,
Къучакълама чабагъандай гъар гелсем.
Гъатта салкъын суву Базарбулакъыны
Ойнап-ойнап агъя ичме иелсем.

Йылы ели етип ювшан авлакъыны,
Алдым булан ёнкюп чаба япыракъ...
Огъ, не гъайран гъасиретликни уята,
Сагъынч гъислер сезип ана топуракъ.

Азиз ата юртум, ана ватаным,
Сенден артыкъ байлыкъ да ёкъ мал да ёкъ.
Яшавумну къуванчлары къалгъан ер,
Сенден йыракъ бусам жангъя ял да ёкъ.

Яшлыгъымны гезеп отун, орманын,
Жаным сагъа тарта, юртгъа юрю дей...

Арнавутдай атам ятгъан топуракъ,
Азиз анам – женнетлени гюлюдей...

Аявсуздан аякъ басар ер тюгюл,
Лап аявлу адамларым жыяр ер...
Дюньялагъа сыймас мени сюювюм,
Шу бир къарыш топуракъгъа сыйяр ер...

Азиз элим, мени азиз ватаным...
Сендей мени ким сыйлар, ким абурлар...
Дюньяларда ял тапмагъан юрегим
Яңғыз сенде ял болар, юрт къабурлар...

ГЁРМЕСМИ ЭКЕН?

Дав башланып, гёк орманлар харшланып,
Жан къыйылып, хыйлы санлар сёгүлген...
Дюнья шарын яқълап герти ойлюмден,
Халкъларымны ал къанлары тёгүлген...

Нарыстадай йыллар алгъа суюкеле,
Амма тынмай тавушу топ-гюллени...
Ал къанына юзюп турға дюнья шар,
Гёрмесми экен дюнья давсуз гюnlени?!

ТОКЪТАМАЙМЫ...

Топханалар ойкюре тав-тюзюмде...
Гёк янгурдай гюлле ява тавларда,
Яралары азмы мени элимни,
Халкъым мени ялкъмагъанмы давлардан?!

Вая, гъейлер,
Нечик амал этейим,
Энни нечик йырлайым мен халкъыма?
Гёгюрчюнлер,
Къонма къоркъуп, гюрюллей
Гёк гюллелер сызгырагъан къалкъыма...

Токътамаймы дюньяларда бир де дав?
Токътамаймы?
Токътамаймы бир де дав,
Токътамаймы?

Къан ойзенлер болуп битди дюньялар:
Дёрт де янда жан къыйла, къан ява...
Болмагъанмы заман давсуз яшама
Парахатлыкъ,
Парахатлыкъ болмажакъмы дюньяда?

Топханалар ойкюре тав-тюзюмде...

ШАГЬАРЛЫ ВА ЮРТЛУ КЪЫЗ

Юртлу къыз:

– Токъта гъали, тербенме!
Суратынгны алайым.
Сибирткинг-несинг булан
Инстаграмгъа салайым!
Гёрсюнлер шагъарлы къыз
Юртда айланагъан кююн,
Гъармутдай этип башын,
Явлукъ байлагъан тююп.

Шагъарлы къыз:

– Нете, явлукъ байламакъ,
Айып ишми да юртда?
Гюн гюйдюрмес, чанг къонмас,
Заралы бармы, айт да?!

Эрши дей ажайым да
Ачып юрюмек башын,
Уллуга тынгласанг,
Абурул болур башынг.

Юртлу къыз:

– Вёв адаршай, аччы вёв,
Англавунг да ёкъ моддан,
Юртлу къызлар озгъанбыз,
Шагъарлы къалгъан артда.
Ажайым-мажайым деп,
Бирев де айтмай юртда.
Бабуля, дедуялар,
Дядя, тётялар модда!

Шагъарлы къыз:

– Суратланы къой гъали,
Кёп иш бар этме герек,
Ажайым гелгинчеге,
Бар къуллукъ битме герек.
Абзар-уйню сирип,
Жыйып савут-сабаны,
Сююндюрме сюемен
Ажайымны, дадамны.

Юртлу къыз:

– Дюр, гъали сен къалгъансан,
Мени булан эришме,
Сююнүп оыл, суратынг
Салсан сени, периште!

Сибиртки-мибирткиден
Селфи таякълар алда,
Нече лайк къазанаман
Шу парпачангны салсан.

Шагъарлы къыз:

– Воллагъ, салма мени чи,
Суратда тюгюл гъайым,
Шунча арив гюнлени
Бош ийбермеге айып.
Гюллеге сув себейим,
Жыяйым жиелегим,
Терекни ял этейим,
Емишден иелеген.

Юртлу къыз:

– Сен ишлей тур, шагъарлы,
Мени къолларым бата.
Тырнакъларымда – шеллак,
Бузулса, нечик багъа.
Иелме де ярамай,
Гъали ботокс этгенмен.
Шу къап-къара чачымны
Гъарангъа акъ этгенмен.

Шагъарлы къыз:

– Юртлу да, шагъарлы да –
Къызларыбыз Къумукъыну.
Юрютейик бизге хас
Таза къумукъ къылышыны.
Гъалал олжа болайыкъ,
Болайыкъ гъайлы ана.
Биздеги аривлюкге
Сукъланардай айлана.

Бирче:

– Бары асил къылышыны
Уйретейик яшлагъа,
Ана элни сююв де –
Ана тилден башлана.
Юртлу да, шагъарлы да
Не башгъадыр – къумукъбуз.
Оъзденликни сакълайыкъ,
Яшнап къалсын Къумукъ тюз!

АНА КЬОЛЛАР

Айланч ёллу энишлени, оърлени
Анам къолум тутуп нече оътгемен,
Бугюн буса оъз балама: « Вёре, яш!
Сакъ бол!» – деген заманыма етгемен.

Гёленткилер ойнап гюнню юзюнде,
Гюнгюрт булат басса бирден ёлларым,
Аяларым яллап гете от йимик,
Яшда йимик излеп ана къолланы.

АНАНЫ БУВАРЫВУ

«Вёре, яшлар,
Отгъа ювукъ болмагъыз,
От булангъы оюн яхши тюгюл!» – деп,
Отдан бизин къоруйгъаны анамны
Гёзалдымда тура мени бугюн де.
Бир замангъы яшлар – бугюн аналар,
Сакълыкъ булан отбаш ягъа, от ягъа,
Не буса да шо сакълыгъы анамны,
Буссагъат да яллыкъ бермей гъеч магъа...
Балики де, анам къоркъа болгъандыр,
Хапарсыздан от тюшерден дюньягъа?!

ГЕТЕ МАГЪА ЧАЛЫНЫП

Яш эдим, тек яш бусам да эсимде
Хоншудагъы къатынланы лакъыры:
«Талайына къалды тогъас салынып,
Огъ, нече де языкъ болду, пакъыр», – деп,
Сёйлей эди олар...
Анам чакъырып,
Гетдим.
Къалды, къалды менде даймге
Анабызны гъактындагъы шо лакъыр...
Шондан берли айлар, йыллар оътсе де,
Бугюн мени анам чакъы этсе де,
Айлар, йыллар, айланышып, аралап,
Шо лакъырны этгенлени элтсе де...
Шо гюн йимик гете магъа чалынып:
«Талайына къалды тогъас салынып...»

ШЫПЛЫКЪНЫ БЁЛЮП...

Гече. Шыплыкъ.
Шагъар талгъан.
Юхлай шагъар.
Юхламайбыз
Бир мен, бир къалам.
Къаравулдай,
Ай да къалгъый,
Юху билмей,
Бешик чайкъай,
Айлана алам.

Шагъар талгъан.
Юхлай шагъар.
Чангъа батгъан
Чачал башын
Ийген бёлеклер.
Шып гечеге
Шыплыкъ къошуп,
Шыбышлавун
Бёлюп тынгъан
Акъ тал тереклер.

Шыплыкъ япгъан

Элни юзюн.
Юлдузлар да
Юмгъан гёзюн,
Халкъым ял ала.
Яллыкъ билмей,
Янып тербей,
Чархы чартлап

Гетме тура –
Къыйнала ана...

Ана къалгъый,
Талгъан ана.
Яшав сезе
Нарыстаны
Йылы тынышы.
Шып шагъарны
Чайып къойду
Элни эрке
Уланыны
«Инга-а» тавушу.

ИРЖАЙ, АНАМ

Иржай, анам, чачып бары къайгъынгны,
Шатлы юзюнг савгъат бугюн мени учун,
Чаягъандай ойтген оымюр гызыларынг,
Нюрдей янгур ява бугюн сени учун.

Язгъы янгур чая ерни яягъын,
Йыллар алдын гёзьяш энгинг чайгъандай,
Иржай, анам, къара элни юзюне,
Савлай алам сагъа къулач яйгъандай.

Къулачымы къулач яйып жавап бер,
Иржайывгъа иржай гёнгюнг йибитип,
Иржайывунг чайса чыкъдай тавланы
Тёгер эди бары ташын иритип.

Иржай, анам, шавла чачып саныма,
Иржайывунг савгъат бугюн мени учун,
Шат юзюнгни, шат элиндей сагъынып,
Шат йырланы излей гёнгюм сени учун.

НЕ ГЁРЮНЕ ТЮШОНДЕ

Таш канзиде олтуруп,
Узатып назик къолун,
Тиленчи къатын бёле
Гъар оьтегенни ёлун.

«Садагъа! Садагъа!»— деп,
Гъарангъа чыгъа сеси...
Тиленип азыкъ тапма
Дюр не гюнағыны еси?

Гюнағылыштар гюн гёрюп,
Гюнағысыз гюнде гююп,
Огъ, къысмат, не ойнайсан,
Бир сююп, бир де тююп?

Гюн гюйдюрген юзюнден
Сыргъалай тер бюртюклер...
Къучагъында юхлайгъан
Бала – алтын бюртюкдей.

Адап къалгъанман къарап,
Нарыстаны юзюне,

Малайикни суратын
Этген йимик оъзюнден.

Эринлерин тийдирип
Анасыны тёшюне,
Дюньяны еси йимик,
Иржая яш тюшонде.

Бурма-бурма тюклери
Булутгъа тиегендей,
Дюньягъа парахатлыкъ
Ёрама сюегендей.

Бир кюлей, бир хармана
Анасыны тёшюне,
Билмеймен, не гёрюне
Нарыстаны тюшонде.

Бу къавгъалы дюньядан
Юху япгъанда гёзюн,
Малайиклер кёклерде
Ойнатамы экен оъзюн?

МЕНИ КЁПЛЕР УНУТГЪАН

Мени кёплер унугъан.
Унугъакъсан сен де.
Аламат гъайранлыкъ бар
Унугъулмайгъан ерде.

Унугъула сатырлар,
Уньемлике язылгъан.
Унугъула къабурлар,
Умутлагъа къазылгъан.

Унугъула тунлукъуну
Чырагъы болгъан ай да,
Унугъула юрекде
Яллагъан
Яз да, яй да...

Унугъулмайгъан зат ёкъ
Не кёклерде, не ерде.
Тек мени унугъанынг
Унугъу болман бир де.

* * *

Шагъар бавда, тёбे этип, сибирип,
Ягъа бирев – яллай сари япыракъ...
Ялынына аяларым тутаман –
Яллагъанда йимик алам, топуракъ...

Гёр сен, нечик яллай мени гюнлерим...
Гёр сен, нечик яллай мени йылларым...

Сувукъ ура магъа ялын ичинден,
Боран мени чабагъандай артымдан,
Гёр сен, нечик яллай мени яшлыгъым...
Тобукъларым, тереклердэй къартыллай...

* * *

Къарлыгъачлар йыракъ гетген,
Къайтармагъа геч.
Къарлыгъачдай гетгенимни,
Бола бусанг, геч.

Яз еллери, боран болуп,
Борайгъаны гъеч...
Боранынгдан чыгъып болмай
Турагъаным геч.

* * *

Яшавунгда бир гюн бола чы, бир гюн,
Савлай сени оымрюонге тиеген,
Муна шолай гюнном мени сен отгъа
Атдынг, юрек оыртенинде гюеген.

Сен гетгенли, гюнном гюнге ошамай,
Нече оыртен оытдио мени башымдан,
Бугюн буса чыгъып эсде ёкъ ерден,
Мунаман деп, токътагъансан къаршымда.

Ёкъ, ёкъ! Гелме! Чачма мени бетиме
Кюлюн оызюнг якъгъан сююв терекни,
Мен гъали де бувлугъаман, бувлугъа,
Тютюнүне сен гүйдюрген юрекни.

Сенсиз танглар къатмажакъ деп турсам да,
Къатды сенсиз нече-нече тангларым,
Тек шо бир гюн гёленткингдей артынгдан
Таймажагъын муна бугюн ангадым.

СЮЙГЕНИМЕ САВГЪАТ

Бугюн сени тувгъан гюнүнг, азизим,
Не берейим, не зат савгъат этейим?
Юрегимни берсем эгер савгъатгъа,
Сонг юрексиз ерде оызюм не этейим?

Шаирлени савгъаты деп бағыалы,
Язаймы сююв толгъан йырларым?
Ёкъ, язмайым, осал болур савгъатым,
Йырларыма сыймай къалса сырларым.

Бу не ишдир, сени тувгъан гюнүнгде,
Ойларыма уллу къувун салғанман?
Савгъат этип берме сагъа зат тапмай,
Савгъатлардан савгъат сайлай къалғанман.

Савгъат этме савгъатлар кёп, гёресен,
Тек билмеймен сайлап къайсын алайым?
Сюювомдай сыйлы болуп, азизим,
Къой, савгъатгъа сагъа оызюм къалайым.

КЪАРДАЙ ЭТДИНГ КЪАРАВУМ...

«Къара!» – деп кычыргъанда,
Къарамасам, къар атып,
Къардай этдинг къаравум,
Къарлар атып, къаратып.

Сен: «Къара!» – деп, къар атып,
Мен де къарап соравлу,
Къарынгны иритеген
Болуп къалды къаравум.

* * *

Чарлакъ къушлар уча сессиз,
Денгиз къара гийген сенсиз,

Сенсиз мен, менсиз сендей,
Дюнья айлана, ессиз...

ГЁЗЛЕРИМДЕ ЯКЪДЫНГ ГЮННЮ...

Нече язбаш ойтдио гёзлеп,
Нече язбаш...
Сени излей, сени гёзлей,
Нече гёзьяш ойпдио энгим,
Нече гёзьяш...

Янгыз яшдай ёлгъа багъып,
Янгыз яшдай...
Сени излей, сени гёзлей,
Этди ташдай гёзлев мени,
Этди ташдай...

Умут баргъа ёлукъмагъа,
Умут баргъа...
Сени излей, сени гёзлей,
Элтди алгъа умут мени,
Элтди алгъа...

Ярыкъ бугюн гёнгюм мени,
Ярыкъ бугюн...
Гёзлеримде якъдынг Гюнню,
Тарыкъ тюгюл дагъы гъеч зат,
Тарыкъ тюгюл.

ТЮШ ВА ТЮЛ

Акъ къар ява мени яшыл язымда,
Яланаякъ гюллэр уъзме чабаман,
Ай ойбекен гюл-чечегин бавумну,
Чыгъын тёгюп, бирев уъзе табаман.

Табанларым ишый туруп йылы къар,
Мен къалгъыйман, чечеклөгө таянып,
Сынгъян гюллэр, соравлардай аралап,
Гече орта къалдым бирден уянып.

Акъ къар, мени язларыма явагъан,
Болма ярай – тазалыгъы гъислени,
Гюл-чечеклер, оyzге бирев уъзеген –
Тюзелмеген умутланы тюслери...

Язларымны бораса да боранлар,
Иржаяман Тангалама таянып,
Насиплимен, ойтюп бары борандан,
Гюндей сени гёргенге, уянып.

ЮРЕГИНГНИ АЧГЫЧЫ

Мен толтуурп сююв булан сююнчден,
Юрегинг де къалды менде батылып,
Ер бар буса онда менден оъзгеге,
Элт юрегинг, турма тынып, тартынып.

Къолунгну чу узатгъансан башгъагъа,
Аясында уйлерингни ачгычы...
Элтген булан огъар нечик ачарсан
Менде буса юрегингни ачгычы?!

ЯНГУР ЯВА ТОЮНГДА...

Гъеч мюгълет ёкъ тавушуна аргъанны,
Теп де тура таякъ тюпде тююлюп,
«Гёр янгурну, берекетли гелин!» – деп,
Той ессилер тура бары сююнюп.

Дос-къардашынг къуваналар янгурдан,
Берекетли гелин булан оюнда,
Не билсинлер, сени ялгъан сюювюнг
Янгур болуп явагъанны тоюнгда.

СЕНИ ТОЮНГ

Бугюн тоюнг.
Уйленесен...
Тюгюлмен пашман,
Мен чи дагъы сююв учун
Яралгъан яшман.

Юргимде сююв ангы,
Тойда – накъыра...
Талыбыз да
Танг къатдырма
Гел деп чакъыра.

Баш сюювюм,
Баш къуванчым
Къалды тал бойда...

Къой, сюювюм сююнч болуп,
Яйылсын тойгъя...

Той тавушун эшиздими,
Бирден тынды тал...
Яшлыгъымны яшыл талы,
Къал сен!

Аман къал!
Талчыкъма, тал!
Гёттер башынг,
Тюгюлмен пашман,

Мен чи дагъы сююв учун
Яшайгъан яшман.

Гетди бирев къыркынп ёлум,
Огъ, не къатты болгъан
экен аягъы...
Ёлум булан къыркынп гетди
Къыркъ тамурун юрекни,
Огъ, не къатты болгъан
экен аягъы...

Тереземни этди мени хум-хуват,
Мен увалгъан гесеклерин
жыйман...
Гесек-гесек уватылгъан гёзлени
Жыйма болсам эди энни,
Болсам эди...
Гай, аман...

* * *

Сен гетген гюн...
Сари къуш иймик болуп,
Етип гелип гюз гюню,
Сариге бояп къойду,

Сени яздай юзюнгню
Гёрсетеген гюзгюмню,
Сен гетген гюн...

КЪАНАТЛЫ МЮГЪЛЕТ

Гёзлеринге къарайман сени,
Гёзлеринг, гюзгюмдей мени,
Гёрсете оъзюме оъзюмню,
Ярыкълай гёнгюлсюз юзюмню,
Къанатлай къарывсуз сёзюмню,
Сесиме къоша мени сес,
Эсиме – эс!
Тек барына да
Янгыз сенсен ес,
Сенсен ес!
Къанатлы мюгълет,
Къанатлы мюгълет...

ГЕЛЕРМЕН

Яшлыгъынга къайтма къоркъуп янгыдан,
Болмасанг да чакъырмагъа тоюнга,
Юрегинге күй сокъдуруп, бийитип,
Чакъырывсуз мен гелермен оюнга.

Чечек уъзсенг савгъатгъа деп черинге,
Чечек болуп гёзалдынга гелермен,
Гёзлерингни юмсанг ялгъа, юхугъа,
Гечелерде тюшлерингни бёлермен.

Ёкъ, яшлыкъдан къачма сени кюонг ёкъ,
Болмасанг да чакъырмагъа тоюнга,
Юрегинге күй сокъдуруп, бийитип,
Чакъырывсуз кёп гелермен оюнга.

* * *

Умутларыма
байланып,
Унутгъанларым
айланып,
гетип бара...
Яшавумну сююнчлерин,
Шайтан елдей,
чырмай туруп,

Бирев
бугюн
гетип бара...
Бош ормангъа
пашманлыгъын
йырлай туруп.

БАШГЪА ЕЛЕГЕН...

Билеклеринге байланып,
Бувун чачлары,
Къарлыгъач болуп айланып
Къанат къашлары,

Ёлларынгны къыркъып бары
Магъа гелеген,
Балики, сени юрегингни
Башгъа елеген?!

КИМ ЁЛУКЪДУ?

Ким ёлукъду ёлунгда сени,
Абдыратып, адатып,
Юз-минг йыллар мени
Сагъа къаратып?!

Ким ёлукъду ёлунгда сени,
Гъайран къаламны дам-дагъыр этип?
Кимдир мени гёнгюлюмню торгъайын
Челтирилген сени тёшюнге этип?!

Ким узатды сагъа сигърулу къолун,
Аясында аяңг гиодюроп?
Ким ёлукъду ёлунгда сени,
Шунча шулай сени сюйдюроп?

Юргимде акъ къувланы улутуп,
Ким ёлукъду ёлунгда сени?
Къалар йимик дюньяларда мени унутуп,
Ким ёлукъду, аявлум, ёлунгда сени,
Ким ёлукъду?

ЁКЪСАНДЫР, АЯВЛУМ, ЕРЛЕРДЕ...

Ёкъсандыр, аявлум, ерлерде,
Бар бусанг айттар эди еллар де,
Балики, бугюн сен къонакъсан,
Магъа таныш тюгюл,
Оъзге элларде.

Бар бусанг, аявлум, ерлерде,
Шыбышлар эди чи еллар де,
Тангым сенсиз къатма
 болмас эди чи,
Гюндюзлер гюн чыкъмай
 къалмас эди чи,
Ёкъсандыр, аявлум, ерлерде...
Ёкъсандыр...

* * *

Йырларында
Мендей сени
Йырламагъан,
Йырламажакъ бирев де...
Терезенгде
Ел согъагъан макъамгъа
Мени йимик
Тынгламагъан,
Тынгламажакъ бирев де...

Биз бир керен оytген,
Шо генг сокъамакъгъа,
Ялан яшдай,
Яшлыгъына минг къайта,
Абатларынг
Чёплеп алып гъар бириин,
Юрюмеген,
Юрюмежек бирев де...

Тун къарангы гечем
Тангын тапгъынча,
Кирпиклерин
Ябып болмай юхугъа,
Сени мендей
Гёзлемеген,
Гёзлемежек бирев де...

Кёкюргинде,
Кёклер йимик,
Кёкюрейген юрекни,
Гъайлек йимик,
Гъарсиллетип гъар сагъат,
Сени излеп,
Мени йимик
Йыламагъан,
Йыламажакъ бирев де!

* * *

Басдырабыз терекни,
Къорума сююп елден.
Тек ону оьсмежегин
Сен де билесен, мен де...

Гъейлер, еллер чакъы да
Енгилмейбиз чи биз де,

Елге къаршы тургъандай,
Тургъанбыз экибиз де.

Сен хум тёгесен,
Мен – сув...
Тек...
Еллер енгилмей,
Дув...

* * *

Увучумдан учургъанман кёп къушну,
Аям мени алам болгъан кёплеге...
Ерде къонуш табып болмай юрегим,
Бёрю болуп улугъанман кёклеге.

МЕН САГЪА КЪЫЧЫРА КЪАЛГЪАНМАН

Мен сагъа къычыра къалгъанман,
Сесиме сеслене минг тавуш.
Сеслеге сеслене, талгъанман,
Сесленмей биргине-бир тавуш...

Мен сагъа къычыра къалгъанман,
Мен сагъа къычыра талгъанман,
Сав дюнья таныгъан сесимни,
Уятып болмайман эсингни...

Нече де авур юк алгъанман,
Бир сагъа къычыра къалгъанман.

* * *

Сюювю бар бары жанны,
Сюювю бар гюлню де.
Сюювю бар бизге шавла
Себелейген гюнню де.

Сюювю бар булутланы,
Сюювдей ярыкъ ай да,
Бары жанны сюювю бар,
Сени сюювюнг къайда?

АЯКЪ ГЫЫЗЛАР...

Къар уьстюнде къалгъан аякъ гызыларынг,
Ахырынчы абатларынг уьуме,
Къирда да къыш...
Менде де къыш...
Савгъатдай,
Аякъ гызынынг къалгъан къарап сююнме.

Иржайывунг дайм гёнгюм алагъан,
Иритеген алдын къышда къарны да,
Буз гесекдай къар тёбеге ташлангъан,
Къалды батып мени къабакъ алдымда.

Елевчюдей,
Есир этип еллеге,
Боран сени элтди менден гъамангъа.
Тек мен шатман шо къардагъы гызлагъа,
Берилсе де, насидей, аз замангъа.

БАРЫ ЗАТ БЕРИЛГЕН ЗАМАНГЪА

Оъбемен эртендей энглени,
Къарангы гечедей гёzlени...
Къолланы,
Ёлланы оъбемен,
Мен дайм излежек оъзлени...

Бу ахшам сав дюнья меники,
Бу ахшам гелгендай гъамангъа,
Къарангы гечедей гёзлеринг,
Оъзендай боюма агъагъан,
Бары да берилген замангъа.

Эринлер оъбеген энглеринг,
Тёшюнгде йылайгъан къызъяш да,
Къаныбыз,
Жаныбыз иситген,
Бу гече уянгъан язбаш да,
Бары да гелгендай гъамангъа,
Бары зат берилген замангъа...

* * *

...Ёкъ, япмадым эшикни,
«Къайт!» – деп де тилемедим,
Гюзгю янгурну гёзлөн
Тургъанынг, билеми эдим?

Гёзленген янгур буса,
Ява десенг, ява бир!..

Аягъым басма дагы
Къоймас йимик къуру ер...

Ялангъач юргимни,
Оътиоп нече къатындан,
Тамларын чайкъай янгур
Мени гиччи къалкъымны.

ТЕЛЕФОНЛАР

Сав дюньягъа уллу гъарай салгъанман,
Эшитмеге сююп сени сесингни,
Телефонлар атынг айтып къычыра,
Балики де, тайгъанмандыр эсингден?

Ёкъ, тюз тюгюл.
Тавушумну эшитип,
Телефонну тутгъан кюйде аянгда,
Токътагъансан шо къызызьашгъа ёлугъуп,
Сагъа авур яра салгъан аямай.

Сагъа салгъан ярам авруй тёшюмде,
Сагъа айтгъан сёзлер мени аралай,
Сав болмайгъан сени сююв яранг да
Бугюн менде сызлай, мени яралай.

Сав дюньяны гётергенмен гъарайгъа,
Эшитмеге сююп сесинг алдындай,
Сёйленмежек сёзлерингни эшитип,
Телефон тел менден де бек къартыллай.

КЪОНАКЪ КЪУШ

Сен гетгенсен,
Гелген йимик къонакълай,
Гелгенден сонг,
Гетмек бир гюн борч йимик,
Сен гетсенг де

Яшавумдан,
Къонакъ къуш,
Юргимде еринг
Неге бош тюгюл?!

КАГЪЫЗЫНГ

Муна гелди,
Гелди сени кагъызынг,
Не аламат ойгъа сала сёзлеринг,
Гъар-бир сёзюнг
Къарай магъа оъзюнгдей,
Юргимни эллеп чыгъа гёзлеринг.

Сёзлеринг де,
Гёзлеринг де аявлу,
Бугюн сени излемей де тюгюлмен,
Сюювюм де,
Чырмавукъдай чечекге,
Оъзге гюлню къысматына тююлген.

Гёбелекдей,
Гюл терегин сюеген,
Гюл де сюе гёбелегин гёрмеге,
Бир аягъа салып эки юрекни,
Къарай къысмат,
Сюегендей тергеме.

Ёкъ, ёкъ, къысмат,
Рагъымусузлукъ тюз тюгюл,
Ая гюлню гёбелекге сюювюн,
Не де англат,
Оъссюн учун чечеклер,
Мен чечейим,
Тек...
Къайсыны тююнюн?

АКЪ КЪУВЛАНЫ СЕСИ ГЕЛЕ КЪУЛАКЪГЪА...

Пайламагъа зат ёкъ бизин арада,
Къой, бары зат къалсын шо бар кюонде,
Насибингни къыдырасан къырлардан,
Насип буса гёзлей сени уыонгде.

Сен, оъзюнг де билмей, нечик байсан сен!
Къара, дагъы уллу насип боламы?
Къызыл гюлдей болуп, къызынг иржая,
Олжанг кюлей, етип геле уланынг...

Йылларыма отсуз оъртен якъгъансан,
Кюлю къувлар болуп учгъан йыракъгъа...
Тек юрегим сени атынг къычырса,
Акъ къувланы сеси геле къулакъгъа...

* * *

Бугюн магъа узатасан чечеклер,
Англатар деп айтылмагъан сёзлени,
Чечек алма мени къолум бош тюгюл,
Менде чечек байламы бар оъзгени.

ГЬИС ЭТГЕНДИР

Сесинг толкъун болуп магъа уруна,
«Къайт!» – дей, «Гел!» – дей,
«Ет!» – дей сени янынга...
Неге бугюн гъалекликни толкъуну,
Сени сесинг болуп магъа къаныгъя?

«Къайт!» – деп неге къаныгъя сес жаныма?
«Ет!» – деп неге ялбара ол янынга?
Юз-минг йыллар сёнген сесинг уянып,
Неге къалкъып къалгъан бугюн къанымда?

Сесинг, толкъун болуп менде талашип,
Гетди чайып мени бары гъалегим...
Балики, ол гъис этгендир бюр ачма
Турагъанын оъзге бавда юрегим!

* * *

Юрегимде улуй ел...
Тапмайман икълыкъ,
Тобукъларым къучакълап,
Токътагъан шыплыкъ.

Кирпиклеринг киритдей,
Гёзлеринг юмгъан...
Тереземе телмирип
Токътагъан туман...

* * *

Тереземде шавла ойнап,
Юм-чум этип яшынды.
Юрегимде учгъун ягъып,
Сёнген гюнмю? Яшмынмы?

Ёкъ, ёкъ, тюгюл. Ол – умутум.
Гюн де тюгюл, яшмын да.
Мен таныдым сени бугюн
Оъзюмню гёзяшымда.

СЮЮНЧЛЕР КЪАЙДА?!

Гюн гюллей сюювюм,
Шатлыгъым гюллей,
Мендеги сюювден
Сав дюнья гюлдей.

Гюллесин булут да,
Гюллесин ай да,
Сюювю ёкълагъа
Сююнчлер къайда?!

САГЪЫНДЫМ СЕНИ...

Сагъындым сени,
Яндым, гюйдюм,
Талчыкъларым жыйып сагъа
Айтмагъа сюйдюм.

Гёзлеринге къарадым
Гёнгюм билеген,
Къаравунга ёлукъдум

Гъасиретликден магъа оълеген...

Сагъынч къушу саркъды
кёклерде,
Гюнеш гюзгю тутду гёзюме...
«Шунча шулай сени сюймек –
Уллу насиپ», –
дедим оъзюм оъзюме.

БАЛДАЙ СЮЮВ АГЬЫЛА...

Эки юрек
йыллар бою,
Бири-бирин
сагъына,
Гелген бугюн
Кёп ёл оытюп,
Бир-бирини
ягъына.

Сююв сёзлер
юреклерден
Эринлеге
тагъыла...
Бир юрекден
бир юрекге
Балдай сююв
агъыла...

ГЁК ГЮЛЛЕР...

Бир сени гёзлей,
Оытдио кёп гюнлер,
Гёнгюлюмде бюр ачды
Нече гёк гюллэр...

Гюн деме гюнмю,
Гъариси – йылдай,
Гъар гюнном
Юргимде,
Яш йимик йылай.

Гёк гюнлер,
Гёк гюллэр,
Тюллеримде
Бир де мени
Ёкъ гюнлер...
Тюшде йимик,
Сени излей,
Оытдио кёп гюнлер.

Йылама,
Йылама, гюнном,
Туважакъ бир Гюн,
Сени гёзлей,
Мен йиберген,
Шо авур минг гюн,
Шавла чачып,
Юргимде
Янажакъ Гюнеш,
Сюйсенг ону
Сав дюньягъа
Менсиз де оылеш!

Гюнлер деме гюнлерми,
Умутлардай кёп бийик,
Терекдеги емишдай,
Узатылсанг – кёк бийик...

Оылеш мени гюнлеримни,
Сени гёзлей йиберген,
Гёзелликни дюньясына
Мени
Гёнгюл йиберген.

Гёк гюллэр...
Гёк гюнлер...
Тюллеримде
Бир де мени
Ёкъ гюнлер...
Тюшде йимик,
Сени излей,
Оытдио кёп гюнлер.

Гёк гюллэр...
Гёк гюнлер...

СЕН БИЛМЕЙСЕН

Сен билмейсен кимдир сени азизлең,
Ёлугъувунг, йылы сёзүң излейген,
Сени учун ким қъарышылай тангланаы,
Ким экенин сенден наасип гёзлейген.

Сен билмейсен айтма болмай гъеч кимге,
Кимдир елге чечеген оыз сырларын,

Ел де гелип, сыйпай сени бетингни,
Йырлай сагъа гъашыкъ къызыны йырларын.

Сен билмейсен не дей йырны макъамы,
Кимни дергин ва къуванчын йырлай ел,
Сен билмейсен ону гъашыкъ юрги
Сен гелер деп нечик гёзлей – гирип гел!

* * *

Денгиз бек ачувлу,
Денгиз бек гъалек,
Толкъунлары ташда чачларын тарай,
Гъалеклигин бизден гёреген йимик,
Чакъда бир бизге де урунма къарай.

Рагъат бол, гёк денгиз,
Яшыр гъалегинг,
Жый бары гючюнгню, къарышла бизин,
Биз мунда гелгеник – сен де гёрсюн деп,
Ягъянгда биз къойгъан сююнио гъызын.

* * *

Еллер чаба
Тын дангылны

тырнай туруп
къылларын,

Балики де,
Янгъан дангыл

елден яллыкъ
табадыр...

Яйдакъ минген
Къунанлардай,
алгъасайгъан
йылларым,

Елдей болуп,
Йыракълагъа
йырын излей
чабадыр.

ТЕРЕГИМ

Мен биле эдим оъсмейгенни бу терек
Бу ерлерде, бу эллерде, тарлыкъда...
Ойлашип да болгъан хари табиат,
Гъатта терек чыныгъа деп харлыкъда.

Сюйсе болсун еллер,
Сюйсе – боранлар,
Сюйсе явсун бузлу къарлар бир тынмай,
Тамурунда йыр агъагъан терегим,
Ярты ёлда танг къатардан тартынмай.

Къызыл тангым къарай магъа къызыарып,
Кёкюргинде йырлай эркин минг терек...
Йырларына бир гюн тынып тынглажакъ
Савлай алам, болуп гиччи бир юрек.

СЕН ТЮГЮЛСЕН ГЮНАГЬЛЫ

Гёзлерингни пашманлыкъ япгъан,
Шатлы юзюнг гёрюнмей энни.
Сагынч къушу болуп гёзлеринг
Юрегимни айлана мени.

Сен тюгюлсен гюнағьлы,
Айлансанг да зар чегип...
Яз еллэр тёгюп къойду
Терегингни чечегин.

Сагынаман-сагына сени,
Сенден къайры гёрюнмей гёзге.
Емишинге гъасирет къалдым,
Терегинге ес болгъан оъзге.

Гёрме сююп, излеймен сени,
Гёк толкъунлар баврумну яра.
Пашманлыкъны юлкъуп юрекден,
Сюегеним, иржайып къара.

Сен иржайсанг, ял бола юрек,
Сен иржайсанг гёнгюом токъ мени.
Сагынаман, сагына сени,
Сенден азиз гишим ёкъ мени.

Сен тюгюлсен гюнағьлы,
Айлансанг да зар чегип...
Яз еллэр тёгюп къойду
Терегингни чечегин.

УМУТЛАНЫ ЮЛДУЗУ

Умутланы юлдузун
Ягъып мени юзюнде.
Юлдуздай учуп гетдинг,
Йыракълагъа оъзюнг де.

Энни бизин ёллардан
Сенсиз нечик оътейим?
Сени излеп йылайгъан
Юрегиме не этейим?

Юлдузлу умутларым
Яллап йыракъ ёлунда,
Ярыгъы сенде къалды,
Кюлю – мени къолумда.

Энни бизин ёллардан
Сенсиз нечик оътейим?
Сени излеп йылайгъан
Юрегиме не этейим?

* * *

Бугюн сени дюнъянг башгъя...тыныши
Тюс алгъанда йимик энемжаядан.
Гёзлерингде янып къалгъан Гюнешни
Шавлалары тие окъдай жаядан.

Сен, окълардай, магъа багъып учургъан
Шавла къушлар, къонуп юрек телиме,
Гъалек жанынг гъарсилетип къолумда,
Алгъасайлар къайтып къонма ерине.

МАГЪА ЮРЕГИНГ АЧДЫНГ

Бир де болмажакъ эдим,
Гелме сени эбингден.
Эшиптей къалгъан бусам,
Бугюн хомуз-тебингни.

Сырынгны ачып къойду,
Йырлап сени кююнгю,
Магъа юрегинг ачдынг,
Оъзге къызгъа – уюнгю.

СЮЙГЕНИМ

Язбаш болуп, Яй болуп, Тюшлериме гелесен, Сенсиз яшама мени Болмайгъаным билесен, Сюйгеним...	Яшмын болуп яшнайсан, Сюйгеним...
Сюйгеним, сюйгеним, Сюйгеним...	Унутмагъа сюйсем де, Оыртен салып боюма, Отдан гёлек гийдирип, Сен гелесен оюма, Сюйгеним...
Азмы мени сенсиз гүйгеним, Сюйгеним...	Сюйгеним, сюйгеним, сюйгеним, Азмы мени сенсиз гүйгеним, Сюйгеним...
Яшавумдан гетсенг де, Юргимде яшайсан. Кёкюрегимни кёкюретип,	Сюйгеним, сюйгеним, сюйгеним, Таман мени сенсиз гүйгеним, Сюйгеним...

САГЪЫНЧ КЪУШЛАР

Мен къарайман Сен гелеген ёллагъя – Олар магъа сени алып гелмежек... Сени нечик гёзлейгеним, Азизим, Менден къайры Дагыы бирев билмежек...	Баврум гюе къалгъанман, Сен билмейсен Яшайгъанынг юрекде. Сари саздай, Саргъайтса да сагъынчлыкъ, Юрек къарай сен гелеген ёллагъя... Гюз еллерден уъркюп, Сагъынч къушлары, Къона гелип, Сен суутгъан къоллагъа...
Мен еллерден Сени сорай къалгъанман – Еллер учуп гете менден арекге, Сени сююп,	

ЯНГЫЗ НЕГЕ БОЛАМАН?

Янгыз неге боламан?
Гёзюм ачсам – гёз алдында сен бусанг,
Гёзюм юмсам – гёнгюмдеги сен бусанг,
Онгумдагъы,
Солумдагъы – сен бусанг,
Мени бары ёлумдагъы – сен бусанг,
Янгыз неге боламан?

Янгыз неге боламан?
Къарангымны – бир сен бусанг ярыгъы,
Бир сен бусанг – дюнъяда лап тарыгъым,
Йырларымны сен болгъан сонг булагъы,
Янгыз сенде буса мени къулагъым,
Янгыз неге боламан?

ГЕЛ, КЪУРДАШЫМ!

Гел, къурдашым,
Гел, гирип гел дюньяма!
Йыр терегим алар сени гюбюне,
Йыбанарабыз йыр къалкъымны тюбюнде,
Йырларымдан йырынг тапсанг – йырдашбыз,
Сырларыма сырыйнг ачсанг – сырдашбыз,
Къурдаш болуп узатгъян сонг къолунгну,
Жандаш болуп узатарсан ёлунгну!

ЙЫРЫМ БАР

Йырым бар, йылкъыгъа тенг,	Халкъым бар йыр сюеген,
Юлдуз кёклю къалкъым бар.	Йырын кёкге чюеген.
Йырындан йыраву кёп,	Йыры чалынмай къалса,
Кёкдей бийик Халкъым бар.	Юргинден гюеген.

НЕГЕ ГЕЛДИНГ

Къысмат бизин тебергенде	Неге гелип, эсге салдынг
Бир-биревден арекге,	Бизин сюов араны?
Неге гелдинг, неге гелдинг	Сен гелгенни сюймей тюгюл,
Къайгъы салып юрекге?	«Гет!» – дейгеним, гелгинче, –
Ине булан хотгъайгъандай,	Гелмесенг де, юргимде
Оърчюкдюроп яраны,	Яшажакъсан оългюнче!

ДЮНЬЯБЫЗНЫ БЁЛЮП ЭКИ

Токътагъанбыз	Арабызда оъсе бару,
Дюньябызын бёлюп эки,	Оъсе бару –
Эки адам,	Сени туважакъ яшынг,
Эки алам...	Мени гёзяшым...
Биринде – сен,	Эки адам...
Биринде – мен,	Эки алам...
Эки алам,	Биринде – сен.
Эки адам...	Биринде – мен.

1994 й.

СЕН ЭДИНГ...

Яз буса да йылыву аз гюнюмню,
Къыш да, яз да айрылагъан гюн йимик,
Тегенеклеп чакъ да чанча юрекге,
Сен оъзгеге узатагъан гюл йимик.

Сен эдинг чи язларымда, яйымда
Къызыл гюлни явдурагъан ёлума...
Бугюн буса чечек уззион бавумдан,
Узатасан оъзге къызыны къолуна.

* * *

Таныма болмайман мен сени бугюн,
Тюрленип къалгъандай келпетинг бютюн...
Алдын от чачагъан къаравунг энни
Кюл булан тютюнге тутгъандай мени...

Атирли гюллериим гююк ийисли,
Сёнюп де къалдымы гюнешли гюнүм...
Сюювни сюлдюрю кёмюрдей кюлде,
Таныма болмайман мен сени бугюн ...

КИМ ГЮНАГЪЛЫ?

Къойсана, къой, къарсалама
Чорт да тиуме къашынгны,
Гемелердей генг тёшүнгө,
Ал, сыйындыр яшынгны.

Уйден, яшдан гъаву ёкъ деп,
Хабар юрюй къырларда,
Ким гюнагълы къалгъанынга
Мени булан йырларда?

Биз кёп гечген оъзенлер де,
Нече тынгъан, ташыгъан,
Агъып гетген сюювюбюз
Ахтарма сен яшынгдан.

Сюювюбюз йыракъ акъгъан,
Чачып бизин якъ-якъгъа,
Сюов тапгъан сокъмакъ къалгъан,
Эсге алма чакъ-чакъда.

Биз ёлукъмай, бошап къалгъан
Орманларын яшлыкъыны,
Къой, толтурсун, тав оъзендей,
Шат кюлкюсю яшынгны.

НАСИПЛИ БОЛ

Башгъа булан гелегенинг гёргенде,
Мен болмайлы мурадыма етмеге,
Танымайгъан ят гишидей бет буруп,
Болурманмы оътиоп чыгъып гетмеге?

Гёрмейгендей болуп, гетме къарайман,
Тек юрегим къоймай оътиоп гетмеге...

Бир де токътап, оъз-оъзиоме сорайман:
«Не боламан оътген затгъа этмеге?»

Къысматыбыз бизин шулай болгъандыр,
Не этме герек, янгылышлар бола чы,
Бары да зат унутулар, билемен,
Тек юрекде гъёкюнмеклик къала чы.

Насиби учун ябушмагъа герек дей,
Ёкъ, мен болман этме сизге яман да.
Къой, къалайым мен насыпсиз кюомде,
Тек сен яша, насыпли бол гъаман да.

* * *

Гъей, Аргъумакъ!
Къайда алыш барасан?
Түякъларынг тийсин башлап тавлагъа,
Ата юртну адатына бойсынмай,
Аталар да тербенмеген давлагъа.

Ата юртгъа гирип,
Тюшоп атымдан,
Акъ сакъаллы тамазаны гёрейим...
Атам йимик, ерлеп атгъа миндирген,
Ата юртну ою нечик – билейим...

Тамазалар,
Очарыгъыз бириксин!
Уллу насып бугюн сизин барыгъыз.
Эренлердей эл намусун кютмеге,
Бугюн мени уллу ёлгъа салыгъыз!

АНАЙ ДЕСЕМ, АНАНАЙ

Адам тува беземеге аламны
Гюнеш бува Ерге шавла яймагъа.
Йырав буса – йыры булан халкъыны
Атын уньем асруларда къоймагъа.

Асруларда къалар йыры аз тюгюл,
Халкъыбызын эси бугюн – «Ананай...»
Азиз халкъым, гёттер оъктем башынгны,
Йырынг яшай – «Анай десем, ананай...»

ТИЛЕМЕЙМЕН

Тилемеймен хали этип,
Яй деп кёкнү алдыма.
Магъа кёкден, жавгъарлардай,
Юлдузлар да герекмей.

Баласына ушанагъан
Къаравудай ананы,
Гъейлер, магъа тазалыгъы
Герек инсан юрекни.

АТА ВАТАННЫ ТАВЛАРЫ

Язбашны ийисин чачып бетиме,
Бавларынг иржайып, ушанып къарай,
Тавларынг танг булан уятып мени,
Танг чыкъыгъа йибитип, чачларым тарай.

Ай чертип, татли бал юхумну бёлюп,
Гечеги шыплыкъда сырлар чечебиз...
Юлдузлар къучакълап Ай булан мени,
Танг булан къонушгъа элте гечебиз.

Бу насип оъзенде балыкъдай юзюп,
Эркелеп тёшюнгде ёнкю балангдай,
Ёл чыкъма герегим билип Дагъыстан,
Къучакълап токътагъан мени, анамдай.

1979-й.

АЛТЫНЫМ

Сенден къайры гишини
Болмагъандай къатыны.
Авзунгдан тюшюрмейсен:
«Алтыным да, алтыным...»

Макъталгъан малгъа
Гёз тийип къалар.
Гёзден де оътиоп,
Сёз тийип къалар.

Эки гюнню биринде
Янгыз уйде къатынынг,
Эки сёзюнгню бири:
«Алтыным да, алтыным...»

Гёзге гёз тюшюп,
Алар тюртюшюп.
Аявлу гёзге
Къалар чёп тюшюп.

Алтын пурхадан оътиоп,
Алмаз излей аягъынг.

Сизин алтын къатыны
Ёкъму гюмюш таягъы?

Гюмюш таягъын
Атса артынгдан,
Къол гётерип къой
Алтын къатындан.

Алтын къалангны сакълап,
Ялкъындыр да къатынынг,
Алтын машинге минип,
Гетип бара Алтынынг...

Алмаз юрюшюнг
Билинген уйге,
Атлас костюмунг
Илинген чуйге.

Макъталгъан малгъа
Гёз тийип къала.
Гёзден де оътиоп,
Сёз тийип къала.

АЗИЗ МАГЬА ШУ ЯШАВ

Айта: «Гъейлер...»
Кимлер нелер айтса да,
Мендей мени билмей дагъы бирев де,
Мени учун къазылынгъан къабургъа
Гирежек де менмен. Дагъы бирев де!

Сокъмагъымда сюрионеген мен бусам,
Йыгъылгъанда, турагъан да менмен чи,
Умутумну авса уллу къаласы,
Гене ону къурагъан да менмен чи.

От-оьртени гетсе магъа къабунуп,
Ялынында янгыз менмен гюеген...
Шо саялы азиз магъа шу яшав,
Шо саялы яшамагъа сюемен.

* * *

«Бары гёз,
Бары юз,
Бары къол...
Бары да,
Бары да къарагъан магъа...
Дюньяда бир зат да болмагъан
йимик,
Гюн де иржая,
Ай да тыва,
Агъа сувлар...
Юз тюрлю юзлер
Ачувлу ва шат
Юрюй, юрюй...
Гъар абат,
Гъар абат менде
Гъыз къоя
Минг къят...
Дюнья бир гъайран паraphat,
Бир зат да тынышын бёлмей-
ген йимик,
Бир адам гюндө минг ойлней-
ген йимик,
Дюнья бир гъайран паraphat.
Гёзлерде –
Гёрюнмейген гёзбавлар...
Гъар гёзге – юз пердев...
Гъар сёзге – юз тирев...

Таман... Таман...
Гъей, адам!
Гёзбавланы юлкъ!
Пердевлени йырт!
Ташла!

Инг башлап
Адамны
Адам гёрме герекде,
Адам
Адам учун ойлме герекде,
Оълебиз биз
Он, юз, минг керен
Мюгълетде,
Оъзюбюзни – сокъур,
Юрегибизни – санғырав болма
Уйрете...» –
Оъкюре,
Оъкюре менде
Тавуш...
Тавуш?
Ёкъ, ёкъ...
Тавуш тюгюл –
Менде мени уятып,
Учагъан
Бир къуш...

ЧЫГЪАРМАН СУРАТЫН

Бир гиччинев жибин
уллу уюмде,
Тереземе телмиреген
девюрдей,
Бир кылындан бир кылына
атылып,
Шыплыгъымны черте
эсги чёгюрдей.

Чертсене, яш!
Аяймысан, бийисин
Тюзелмейли тынгъян
тунгуч мурадым...
Чанг чыгъарып,
чанчылагъян ойланы
Юлдузлагъа чыгъарарман
суратын.

АВУР ГЕЧЕ

Не авур гечедир,
Не авур гече...
Сав дюнья гечемде
Айланча чабып.
Не авур гечедир,
Не авур гече...
Болмайман бу гече
Яллыгъым табып.
Гүнде мен минг чапгъян
Сокъмакълар яшда,
Магъа ошап чаба
Гечеме пашман,
Яшавгъа чыкъмагъян
Умутлар яшгъы,
Тюшепер гечеме,
Терс атгъан ташыдай

Гъаясыз яшны.
Оъзенлер, оъзлерден
Мен йыр ичеген,
Алгъасап агъалар
Гечеме багъып,
Гёр, къара!
Бу авур
Гечени бирден
Гётерип къуватлы
Къоллары булан,
Йырчыдай, гелеген
Янгы йыр табып,
Бирев геле тура...
Тангны ал шавлалы
Юзюгюн тагъып.

ЁЛАВЧУ

«Неге мунда токътагъансан, ёлавчу,
Югюнг кёпмю? Гётермеге къыйынмы?
Не де сени дерting кёпдюр югюнгден,
Ярты ёлда токътагъан сонг. Сыйынма
Еринг ёкъдур, уюнг ёкъдур гирмеге,
Гишинг ёкъдур югюнг чечип бермеге?
Не де ёлунг узат,
Не де гери къайт!
Ярты ёлда токътай деген бу не зат?» –
Деп, бир йылы, бир де сувукъ чалына
Сеси...

Кимни? Кимдир магъа сёйлейген?
Бирев де ёкъ...
Бош орман, мен...
Ерде мени гёлентким,
Оърде буса – мендей талгъан булутлар
Гетип бара бири бириң тебере...

ШЫПЛЫГЪЫМНЫ БЁЛМЕДИ

Бу гюнүм де гетди мени бошуна,
Гёзлегеним гёрюнмеди гёзюме,
Мен кёп затны гёзлей эдим яшавдан,
Не экенин англамайлы оъзюм де...

Туякъ тавуш эшитилсе ариден,
Къулакъасып тынглай эдим къырлагъа,
Бирев сама шыплыгъымны бёлмеди,
Бирев сама ёл ачмады йырлагъа...

Табанларым тегенекге талатып,
Яланаякъ, англамайлы яшлыкъдан,
Гюл урлукълар ташлап орман бугъай деп,
Байлам этме къарагъанман ташлыкъда...

Къызгъанмады къысмат менден къапасын,
Айланмадым гъар ташындан яшина,
Бирев сама шыплыгъымны бёлмеди,
Турагъанда яшлыгъымдан шашыма...

Сан да гёрмей айламасын яшавну,
Тюшегенде баштигимден чомулуп,
Айланч ёллу энишлени, оърлени,
Айланмайлы туруп оъзюм, ёл улуп,
Бирев сама шыплыгъымны бёлмеди.

ЮВУКЪ ДА ДЮР, ЙЫРАКЪ ДА...

Тангалама
Танг ярыкъдай тувмагъа,
Минг оъртенин
Ягъа туруп боюмда,
Мени инг де
Яхшы йырым йырлажакъ
Эринлерин
Элтме мени тёшиоме
Чаба яшым,
Чаба магъа оюмда.
Чап, яшым, чап
Къучагъына къызъяшны

Ана гъисин
Ачгъан янгыз йырлагъа,
Эринлеринг тербет,
Сёйле, къавгъала,
Шавла болуп ойна,
Талаш боюмда,
Чап, яшым, чап,
Оъсе туруп оюмда,
Ювукъ да дюр,
Йыракъ да дюр
Тангалам.

ЙЫЛАЙМЫ ЭКЕН?

Гёзьяшлардай болуп кёкден,
Тамычылап янгур тама,
Гюнню кепи бузулгъандай,
Нече де бек салкъын гъава.

Кёк де неге гёзьяш тёге,
Ошап чал чач аналагъа?
Кёкни чыгъы, эмдей, синге
Топуракъдагъы яралагъа...

Неге, неге кёк яш тёге?
Чарс гюнлерин ойлаймы э肯?
Юлдузларын сакълайман деп,
Рагъат турма болмаймы э肯?

Тёшондеги гюллелени
Бир-бирлетип чёплейми э肯?

Давлар салгъан яраларын
Гёзяш булан кёклейми э肯?

Элни агълы Тюнегюню
Кёкни жанын къыйнаймы э肯?
Ери татли язын гёрме
Гъасиретликден йылаймы э肯?

САЛКЪЫНЫНДА КЪАЛГЪАНМАН

Денгиз, денгиз,
Гъалекленме, тынгла бир,
Тынгла, денгиз,
Тынгла мени сесиме.
Сендей гъалек бола мени юрегим,
Сюегеним тюшген сайын эсиме.

Муна бугюн олтургъанман ягъангда,
Гёзеллигинг гъалекликке бермей ёл.
Гел чи, денгиз, гел биз таныш болайыкъ,
Сыр чечейик бир-биревге берип къол.

Сен гёзелсен,
Тек гъалексен гъаясыз.
Гъалекликден акъ гёбюгюнг чачасан.
Ягъалагъа етип,
Ялап аягъым,
Сонг, билмеймен, неге уркюп къачасан.

Гёзел денгиз,
Гёк увгъандай сувунгну,
Бек асырап, увучума алгъанман.
Увучумдан, умутлардай, тамагъан
Гъар тамчынгны салкъынында къалгъанман.

САМУРСАКЪ

Гъеч кююм ёкъ сюрюнме,
Гъап-гъазирсен сююнме,
Сен сююнсон учун да
Мен разимен сюрюнме.

Къайгъынг ёкъдай, инеден
Къаяв излей къалгъансан,
Шунчакъы къарагъыны
Айт да, къайдан алгъансан?

Къойнунг толгъан йыландан,
Увуртларынг ув бюрке,
Башгъа акъ чы болмадынг
Магъа къарагъны сюрте.

Сени югюнгнию аяп,
Болма тюшдю магъа сакъ,
Бал бочкеге гирсенг де,
Самурсакъсан, самурсакъ...

ЙЫЛЛАР БУСА...

Гюмелекдей
Бир чечекден
Бир чечекге къонағын,
Къона здинг сен
Оъзунг суйген къаягъя...
Яш чакъы да англамайлы
Сюювниу,
Сен топ этип,
Ата эдинг гъеч аямай...

Йыллар буса
Сен бир заман атагъан,
Сююв деген
Шо бир гиччи дюнъядай,
Оърге-тёбен чиоуп,
Сени ойната,
Сен бугюн яш тюгюлге
де къарамай.

АТАМА

Улланам Апавну эсделигине

Атам, атам! Яйып эркин къулачынг,
Яшда йимик ал, бас мени баврунга.
Геч, атам, геч! Гечикгеним саялы
Юрегинге явгъан уллу янгургъа.

Геч, атам, геч! Болмагъаным янынгда
Аччы аваз ачытгъанда юрегинг...
«Анам, тур!» – деп, авнайгъанда, яш йимик,
Жансыз ана булан тенглеп терегинг.

Геч, атам, геч! Болмагъаным етишме
Ёл къарайгъан ярты-ябуқ гёзлеге...
Мен болмадым ойпме эки аяны
Мен даймге магърюм къалгъан оъзлерден...

6 апрель, 1979-й.

СЁНМЕ КЪОЙМАСБЫЗ ЙЫРЫНГ

*РСФСР-ни халкъ артисткасы,
Сталин савгъатыны лауреаты
Исбат Баталбекованы эсделигине*

Ят гёзлерден яшырып,
Хазнаны гёменгендей,
Хазнабызын гёмгенбиз,
Гёмсе, йыр оълегендей.

Сандыкъларда сакъланды
Сени йырынгны сыры...
Эсибизге эс гелир,
Сёнме къоймасбыз йырынг.

* * *

Сулейман Стальскийге

Йырладынг, Сулейман, азиз халкъынга
Якъмасын деп душман давчулуқ отун.
Йырынгны ярыгъын сёндюрүп болмай,
Яллата давчулар отавунг-отунг.

2016-й.

МЕНИ ЙЫРАКЪ ЧЁЛЛЕРИМНИ ЯРЫГЪЫ

*Дагыстанны халкъ артисткасы
Барият Жумакаевагъа*

Мени йыракъ чёллеримни ярыгъы,
Шамчырагъы шавкълу Къумукъ тюзюмню,
Еллер къувуп, еликдирип елкеним,
Ювукъ алып геле мени гюзюмню...

Гюзлер, гюзлер...
Мени йыракъ умутум,
Мени сигърум,
Мени яшав булатум...
Мен де бир гюн, сююв йимик гетермен,
Дюньяларда сагъынч барын унуп...

Мени йыракъ чёллеримни ярыгъы,
Ярыкъ йыры, шавкъу Къумукъ тюзлени,
Балики, бизин еллер енгмес юреклер,
Юваш этер эригивион гюзлени...

Балики де...
Мени йыракъ чёллеримни ярыгъы...

16.02.2003 й.

СЕНИ БУЛАН ОЬКТЕМБИЗ

*Россияны халкъ артисткасы
Бурлият Ибрагимовагъа
багъышлана.*

Халкъыбызыны хазнасы,
Йырыбызыны къанаты,
Ерлерде ярыкъ бере
Кёклени аманаты.

Кёклени юлдузусан,
Ерде ярыкъ береген.
Сендей пагъму дюньягъа
Юз йылда бир геле дей.

Бюлбюл сесли Бурлият,
Йырынг балгъам адамгъа.

Халкъынгны юрегинде
Яшажакъсан гъаман да.

Йырласанг, унутабыз,
Дюньяны агын, зарын,
Не яхшидыр, Бурлият,
Дюньяда сени барынг.

Ердеги ярыгъынгны
Гюнеш де гюллей кёкден.
Сени булан, Бурлият,
Болабыз дайм оьктем.

Яшлар утун

АНА ТИЛ

Маскевде яшасам да,
Сёйлеймен къумукъ тилде.
Анам да кёмек эте
Ана тилимни билме.

Янгы сёзлер уйрете
Амайым да, атам да.
Юртдагъы ажайым да
Тюзлей бола хатамны.

Къумукъ тилде йырлайман,
Бийиимен къумукъ куюге.

Орууча сёйлеме де
Къоймай атайым уйде.

Яхши яшлар инг башлап
Ана тилин билер дей.
Къалгъан тиллер олагъа
Оъзлер чабып гелер дей.

Ана тилим анамны
Сеси йимик чалына.
Азиз ана тилимни
Бермен дюнья малына.

ГЪАЙЛЕК ЙЫР

Бёлей, бёлей, бебейим,
Сени оьсюоп гёрейим.
Оъссенг, чабып ойнарсан,
Мени ялкъма къоймассан.

Анавлагъа баарсан,
Къалавлагъа къаарсан.
Къаштагъа ер саларсан,
Гёк орманда чабарсан.

Кершенге сув тёгерсен,
Гидивге ем берерсен.
Анавну жиелегин
Ашап тоюп гелерсен.

Бёлей, бёлей, бёлейим,
Сени оьсюоп гёрейим.
Оъссенг, чабып ойнарсан,
Мени ялкъма къоймассан.

ЭЛИБИЗНИ ЯКЪЛАРБЫЗ

Гёз алда байракъ,
Игитлер къакъгъан.
Юрекде сюов,
Ватангъа бакъгъан.

Белсенип такъгъан
Савут белимде.

Якъларман явдан
Азиз элимни.

Кирпигим къакъман,
Къатарман ташдай.
Ватанын якълар
Къатарбаш яшлар!

МЕН ГЪАЛИ АГЪА БОЛДУМ

Мен гъали уллу болдум,
Бебей алгъанлар магъа.
Мени инивюм болду,
Мен буса болдум агъа.

Гъали мен талашмайман,
Уйлени де яймайман.

Инивюмню гъайлекин
Гъарсиллетип ойнайман.

Къарай магъа инивюм,
Гъарангъа ачып гёзюн.
Кюлей туруп тюшонде,
Оъсюоп де бара оъзю.

Бир эсней, бир гериле,
Бир арив юхлай дагъы!

Юхла, инивюм, къоркъма,
Къырыйынгдаман агъанг.

АП-АКЬ КЪАР

Абзар толгъан акъ къаргъа
Къонгъан къап-къара къаргъа.
Тез-тез гет шундан, къаргъа,
Тийме бизин акъ къаргъа!

Ап-акъ къардан сююнюп,
Гелгенмен акъ гийинип.

Сен бусанг, къара къаргъа,
Къонгъансан ап-акъ къаргъа.
Дюньябыз ярыкъ этме
Акъ къар да сюе, мен де.
Ойнама сюе бусанг,
Акъ тон гийип гел сен де!

МЕНИ КЪУРДАШЛАРЫМ

Бары оюнчакъларым
Аралап къоя мени.
Оланы арасындан
Тапма да къыйын мени.

Гъариси мен чакъы бар,
Ойнайлар мени булан.

Бахчагъа да бараман
Гъар гюн бириси булан.
Къурдашларым жыйылса,
Гёнгюм мени хош бола.
Шонча уллу уьюбюз
Олар ёкъда бош бола.

КЪУРУВЧУ АМАШ

Амаш – къурувчу улан,
Даим темирлер булан,
Енглери къара мелте,
Билемисиз, ол не эте?

Гъар гюн, дарсдан къайтгъанда,
Къарамай ашгъа, чайгъа,

Частлар къура машинге,
Боялып къара майгъя.
Сорасанг: «Не этесен?» – деп,
«Машинлер къураман, – дей.
Охуп битгенде буса,
Шоффёр да боламан», – дей.

КЪАЛДЫ БОШГЪАБЫ ЯРТЫ

Бир сама да битдирип,
Ашамай бу яш ашын,
Оысмей, кёсеге ошап
Къалса, бугъар не яхши?!

Анасына кёмек де
Этмей, къайтса садикден,
Таптап орун-тёшекни,
Ойнай туруп баштикден.

Тын! – десенг де,
Тынмажакъ,
Токъта! – десенг чи,
Къайда...

Болса, минежек эди,
Батгъыч да салып,
Айгъа.

Къалкъыны тешип чыкъма
Аз зат къала тавушу,
Биринчи ерни ала
Яшлар булан ябушуп.

Бираз оыссе бу яшны
Не болар экен арты?!

Къайдан оыссюн, гъали де
Къалды бошгъабы ярты.

АЙ-ЯЙ-ЯЙ...

Огъ, не арив болгъан Ай,
Нечик арив толгъан Ай,
Гечеги гёзеллигкеге
Гёзетчидей къалгъан Ай.

Сари солакъ йимик Ай,
Кёкде къонаакъ йимик Ай,
Алтын батгычдан тюшюп,
Сувда юзе, бийий Ай.

Айны тутмагъа сююп,
Ойда Магъач, сувда Ай,
«Эртенокъ тутажакъман,
Къайда гетсин, мунда Ай», –
Деп, ол сёйлене, юхлай...
Эртен излей.
«Къайда Ай?»
Гюндюз Ай юхлайгъанны
Билмей болгъан
Ай-яй-яй...

ЙЫЛАВУЧ

Къарагъыз, гьей, бу яшгъа,
Бу не йылавуч яшдыр?!
Бир де тюгюл бу башгъа
Оъзюн тутгъандан ташгъа.

Гъяя-гъарай къондуруп,
Йылай авнап жабарда,
Тенглилери гёрсе чи,
Къала башы хабарда.

«Тур», – деп, тарта анасы,
Оътген-баргъан да къарай,
«Бу не йылавуч яшдыр,
Негер йылай?» – деп сорай.

«Бармайман, бармайман», – деп,
Чыгъа тавушу яшны,
Шо вакъти къаршы болуп
Къалды ону къурдаши.

Аркъасында портфели,
Алгъасай оъзю дарсгъа,
Чарлап къоймагъа сюе
Дарсын савлай класгъа.

Йылавуч хыйлы къарап,
Къоччагъымны артындан,
Алып ерден портфелин,
Илди аста сыртына.

ДЮНЬЯБЫЗ КЪАЛАР ЯШНАП...

Терезеге темирден
Этип тизив чөлтирлер,
Сырламагъа устюнден
Атай акъ чыр гелтирген.

Уланы Мурат гелип
Атайны янына:
– Акъ сыр негер тарыкъ? – деп,
Тувуп къалгъан жанына.

– Яхари, яшым, Мурат,
Гёресен чи чөлтирни,
Ап-акъ этип сырлама,
Атанг акъ сыр гелтиридим.

– Атай, агъы герекмей,
Сырла ону сариге!
– Сариге чөлтирип сырлап
Гёргенмен гъалиге.

– Атай, яхши къара да,
Негер ошай чөлтириң?
Гюнню салып къойгъандай,
Терезеге гелтирип.

– Воллагыи, яшым, герти,
Къалгъан лап Гюнгэ ошап,
Гъар уйде бир Гюн янса,
Дюньябыз къалар яшнап.

ГЮННЮ СУРАТЫ

– Гъей, не ялкъым шулардан,
Гызысыз не таш, не там ёкъ,
Гызындан чыкъма къоймай,
Жыймагъа бир адам ёкъ.

Меники бусагъыз чы,
Этер эдим этерлени,
Гъейлер, ата-анасы
Гёрмейми шу тёллени?

Яз-буз этип, там-ташны
Бояп ала-къулагъа,
Ойнама
Дагъы оюн

Къуругъанмы булагъа? –
Деп, Ажай ачувланып,
Юрюгенде эшикге,
– Ажай, – деди, – бар затгъа
Тынглап тургъан Рашитбек, –
Озокъда, тамгъя-ташгъа
Язагъаны чы яман,
Тек шоланы барын да
Яздыра, Ажай, заман.
Яшлар Гюнню суратын
Бир залим этип тамгъа,
«ПАРАХАТЛЫКЪ! –
Деп язгъан, –
Дюньяда бары жангъа».

ТЮЕКЪУШ

– Вая, не уллу тавукъ!
– Тавукъ тюгюл, гъей, бавукъ!
– Шо чу дюр сагъа – тюе.
– Дюрдор сагъа шо тюе!
Тюе боламы шолай?
– Сен пысып турсанг къолай!
– Къанатларына къара,
Яйса – къош болуп къала.
– Какичлери де бийик,
Канказгъа минген йимик.
– Къаркъарасы яр йимик.
– Йымырткъасы шар йимик.
– Къуймакъ этсе чи шондан,
Тояжакъбыз хырдандан.
– Вая! Ону гючюне!
Йымырткъаны ичинден
Къалын къабугъун йырып,
Бир тавукъ геле чыгъып...
– Тавукъ тюгюл шо – тюе!
– Дюрдор сагъа шо тюе!
Тюе боламы шолай?
– Иннемей турсанг къолай!
– Гъона, абайым геле,
Ол чу бар затны биле.
Абайыма сорайыкъ,
Арагъа зат салайыкъ,
Кимники тюз – къарайыкъ.
– Билме сюебиз тюзюн,
Айт да, абай, шо не къуш?
– Атдан бек чаба оъзю,
Шо къуш, яшлар – ТЮЕКЪУШ!

Паржумалар

Иван ПЕРЕВЕРЗИН

АТАМА

Йыракълардан магъа сеси чалынды –
Сесленмедин тавушуна атамны.
Ажжал ону алмай туруп къучакъгъа,
Англамадым мен оъзюмню хатамны.

Гёзюм юмсам – атам геле гёз алгъа,
Гёзюм ачсам – мени булан янаша...
Гъейлер, магъа дагъы гъеч зат герекмей,
Ону гъайран сюювюдей тамаша.

Къабул этип къояймы къадарым,
Къаравумда гъёкюнч булан азалгъы?
Айыбымны энни нечик чаяйым,
Юзюмде де мюгъюрю бар азарны?

Къадарымны къабул этип къоярман,
Къой, усталар язын къабур ташима:
«Атасына сесленмеген саялы,
Къысмат ону агъу къошгъан ашына».

Гюлрухсор САФИЕВА,
таджик шаири

ТЕРЕЗЕ

Сен – терезе тюпдесен,
Мен буса – уйде.
Умутларыбыз утмай,
Турсакъ шу кюйде.

Муратлагъа етмесек,
Юреклер гюе
Арабызын терезе
Сынама сюе...

Терезе, терезе, терезе!
Ачаймы?
Беклейими?
Амма гене:
Мен – Сен – Терезе...

Арабыз – бир тюк
Адамны да,
Гъаваны да
Гъалсыз этген
Сыйлы бюртюк...

СЕНСИЗ ГЕЧЕ

Сени булан – сенсиз ойтген гечеде
Дюнья магъа гёрюндю бир бош йимик,
Ерлер – тилсиз, кёклер буса – сангырав,
Дюнья сокъур, дюнья – жансыз таш йимик.

Бетиме де къарап яшмын кюледи –
Гече кимге ярыкъ берди гёзлеринг?
Оюм булан сав дюньяны гезедим,
Къайда, къайда къалгъан эдинг, сюйгеним?

Юхусузлукъ саркъып тербей уьстюмден,
Юрек буса – шо баягъы гечеде –
Юху – душман болгъан, къайгъы – къурдашым,
Сени булан – сенсиз ойтген гечеде.

1978 й.

АДАМНЫ Да, ГЬАВАНЫ Да ГЬАКЪЫНДА

Эсимде бар мени гъайран бир ёммакъ,
(оюм дайм тербей шону ойнатып),
Шонда мен де барман – къызы Гъаваны,
Сен де...
Ким де тюгюлсен –
Сюйгеним, сен – уланысан Адамны.

Айтагъан да йимик мени атымны,
Шо ёммакъны айта туруп талмайлы,
...Сюювню биз хабып агъу емишин,
Сонг яс этдик огътар чыдан болмайлы.

Йылайгъан ким?
Юсубуна – Зулайха,
Къайсгъя Лайла йылай –
Билген Тенгирим
Болмажагъынг сен гюнагъызы яшама,
Шо саяллы къувалагъан женнетден.
Неге дагъы къувалангъан сен бусанг,
Менмен тюшген женнетлени тёрюндөн?
Айт, сюйгеним, неге мени гёзюме
Сенден къайры дагъы гъеч ким гёрюнмей?

Сагъа умут булан тюшдюм артынга,
Сюрюнгеним санай туруп сюончге.
Магъа гъатта къап-къарангы гече де
Шыбышлай эди: боларбыз деп биз бирче.

Яратгъаным!
Не ялкъывлу женнет бав...

Сүйсө ағыу болсун сююв емиши,
Башгъа тюгюл.
Магъа женнег баву тар...
Оғь, сойгеним!
Сен юхлап да къалгъансан,
Мени буса сагъа чечер сырым бар...
1979 й.

СЕН ИНАНМА

Уллу наисип гёрмейгенинг
Гёзлеримни,
Дайм сени гёзлейген,
Гёзьяшымны,
Тёгюлеген гёзлерден...
Уллу наисип эшитмейгенинг сени
Мени пашман йырларымны
Сёзлерин.
«Гет!» – дедим мен сагъа,
Баврум гюйгенде,
Гетдинг.
Къалдым уя тиге умутдан,
Сен гетгенли, билмесем де: яллыкъ не?
Гелсенг – геч деп, ялбарма да унутман.
Эгер гене менден
«Гет!» – деп эшитсенг,
Сен инанма –
Бош тавушлар –
Инанма...
Янгыз сенсен,
Сенсен мени сюювом,
Янгыз сенсен тарыкъ магъа
Дюнъяда.

1969 й.

Магжан ЖУМАБАЕВ,
къазах халкъны уллу шаири
(1893 – 1938)

ГЪЁКЮНЧ

Яшав – денгиз, не учсуз, не къырысыз,
Бир иржайса, минг тюеген толкъуну.
Яш тюгюлмен, чагъым йигирма етти,
Таныш магъа яшавну гъар булкъуну.

Бу яшавгъа гёз ачгъанлы гёргенмен
Танг къатыву булан гюнню артывун,
Толкъунлагъа къаршы юзе гелгенмен,
Турмагъанман не къоркъуп, не тартынып.

Оғы, къутургъан юрек, мени къоймадынг,
Гъакъылымны жыйып, къакъма къанатым,
Йыллар буса, чыкъгъан йимик ярыштъа,
Аргып чаба айланамны къаратып.

Къара къуулу болуп юрек сесини,
Мен отгъя да тюшдюм, батдым сувда да.
Муна бугюн яп-янгызман, дувана,
Неге мени тартды къырлар шунча да?

«Елге айлан!» – деди юрек. Айландым,
«Гечми», «тезми» айырмадым арасын,

Къутургъан ел болуп отгъя ябушдум,
Къоркъув недир, билмей чёлню баласы.

«Отгъя айлан!» – дединг, муна яллайман,
Ялынымда гюер йимик гюн оъзю.
Гюлмю, кюлмю – айыражакъ менменми,
Янывумну тенг пайларман бир оъзюм.

«Сувгъа айлан!» – дединг, акъдым шарыллап,
Бокъурлайгъан булакъ болуп акъдым мен.
Макъамыма тамашагъа къалгъанны,
Гайран уллу сигърубу булан бакъдым мен.

«Гюнге айлан!» – дединг, Гюндей кюледим,
Гъатта гюнден оздум гъисни гючюнден,
Къучакълама гъазир эдим гъар кесни,
Тартынмадым боларман деп учуз мен.

«Ай бол!» – дединг. Айдай юздюм, алгъышлап,
Чёлде дагъы от юлкъмажакъ къолланы.
Ай шавласын себелеймен сигърулу
Ярыкъ этме пашман халкъны ёлларын.

«Гъашыкъ бол!» – деп буйрукъ этдинг. Гёзлени
Кёмюрюнде гюмелекдей гюйдюм мен.
Шо къыйынлы, шо къагърулу гюнлерде
Нече гезик кюлден гебин гийдим мен.

«Йыла, шаир!» – дединг, оғы, бир йыладым,
Бары яшмын бирге яшнап, явгъандай.
Къан акъдырып йылай эдим бир-бирде,
Гёзлеримни суву къуруп къалгъанда.

«Къардашларынг къой!» – дединг. Мен, макансыз,
Эл элледим, англамадым гъеч сырын.

Не къыйынлыкъ ёлукъса да ёлумда,
Къардашланы излемеди гъеч йырым.

«Элинг ташла!» – дединг магъа. Ёл чыкъым,
Ят болмадым арасында ятланы.
Бара-бара оъз де болдум ятлагъа,
Гертилигин сезме сююп къастланы.

«Байлыкъдан къач!» – дединг. Нем бар жыйылгъан?
Ярлылыкъга къулачымны ачгъанман.
«Итге сюек аявлу», – дей. Шо кюйде,
Барым-ёгъум – барын, чангдай чачгъанман.

«Гъатта ёкъину тап!» – дединг. Мен тапгъанман.
Айгъа чыкъым, бер дегенде айны сен.
Гъар тилегинг кютдюм сени, юрегим,
Не бересен орнуна, айт, энни сен?

Сен алдатдынг мени, сатдынг гене де,
Бир айдан сонг тола йигирма етти...
Сонг отуз да болар, къыркъ да... Не дейим,
Элим учун, халкъым учун мен не этдим?

Бир айдан сонг бола йигирма етти,
Сонг отуз да болар, къыркъ да ... Не этгенмен,
Къалар йимик юргинде халкъымны,
Эсге алар йимик мени тетгенде...

Дели юрек дайм кёкге талпына,
Гъакылымы баш иймеди сабурум.
Яшлыкъ мени яшны йимик алдатды,
Энни къара булут уюм, къабурум.

Гъакыл булан иш гёрмедим къайышын,
Энни мени къоркъув къыса санымны.
Ахыр ёлгъа узатмагъа гелгенлер,
Не деп сыйлар мени языкъ жанымны?

«Елдей енгил, оъзю елни сюе эди!
Отгъа тюшюп гетер, олдай, дели ёкъ!
Гъатта отну Аллагыздай гёрген,
Оъзю де ол – От эди бир, тенги ёкъ!»

«Неде сёйлерми экен чакъсыз сёндю деп,
Алтын айгъа йыракълагъа талпына.
Арслан йимик гъасирет Айгъа атылма,
Гетди дерми къайгъы къюуп халкъина!»

«Гюнеш йимик къувлуй эди, къарасанг,
Гюн эди ол къарангыны къувагъан.
Иржайыун къызгъанмайгъан гюн эди,
Гетди, гюндей, дайм къувнап турагъан.»

Неде айттар: «Гёзелликни йыраву –
Халкъ инангъан, бир шавлалы ярыкъсан!»

**Не къуванчлы, неде пашман гюнүнде
Айттар: «Шаир, сен къайдасан, тарыкъсан!»**

**Балики, магъа элтер ёлун унутуп,
Эсден таяр атым булан хатым да...
Генг чёллерде янгыз къалгъан къабургъа,
Чыкъмасмы экен адам азиз халкъымдан?**

**Къазах элим, сакъ бол, вёре, алданма,
Чарс гюнлеге мен тюгюлмен жаваплы.
Гъукму гесме сюйсенг – тюз эт дуванны,
Мен тюгюлмен, янгыз – юрек гюнагълы.**

**Дели юрек ... Гюнню алтын къалачын,
Къулач яйып, къучакълама чаба ол.
Кюлей – оьбе, оьбе – йылай, ахырда,
Оылгенде сонг рагъатлыгъын таба ол!**

СЮЕМЕН

**Кюл сепген де йимик чачы,
Токъсан бешге етген чагъы,
Сокъурлукъгъа тартгъан гёзю,
Гъаран-тъаран турал бэзю.
Зувгъан тарта ерге багъып,
Юрегинде юлдуз ягъып,
Ол чу мени азиз анам...**

**Айтсам энни сизге тюзюн –
Сюймей боламанмы оызюн!**

**Гёзлеринде кёк нюрю ёкъ,
Не тили ёкъ, не йыры ёкъ,
Чырмалмай ол йылан йимик,
Сёзю де ёкъ Къуръан йимик,
Ялын чачмай къучагъы да,
Къазан аса очагъында,
Ол чу мени азиз олжам...**

**Айтсам энни сизге тюзюн –
Сюймей боламанмы оызюн!**

**Дайм юху басгъан оызюн,
Малахайы япгъан гёзюн,
Санталыкъгъа таянгъан ол,
Сирив булан бирге ятып,
Сирив булан уянгъан ол.
Саламатлы сабур халкъым,
Алаш элим, сыйлы ерим...**

**Айтсам энни сизге тюзюн –
Сюймей боламанмы оызюн!**

**Гёленткилер бийик– бийик,
Боран улуй гийик йимик,
Къыш – акъ гебин, язы – сари,
Не орманы, не агъачы,
Не таву ёкъ, не суву ёкъ,
Янгыз чёллер, тезден оылген,
Сари аркъам, Сари аркъам...**

**Айтсам энни сизге тюзюн –
Сюймей боламанмы оызюн!**

Юсуп ХАППАЛАЕВ,
Дагъыстанны халкъ шаири

ЁЛЛАР

Ёлланы санаву ёкъ,
Ким санагъан оланы.
Бирев тынч ёлну излей,
Башгъасы – тик ёлланы.

Бир боранлы, бир гюнлю,
Бир де елли кёкюрегим...

Сен магъа къайсы ёлну
Сайлагъансан, юрегим?

– Эгер юрюген бусакъ,
Енгил ёлланы тутуп,
Шунчакъы авройму эдим,
Рагъатлыкъны унуп.

НАРЫСТАНЫ ТЫНЫШЫДАЙ ЮХЛАЙГЪАН...

Нарыстаны тынышыдай юхлайгъан,
Сессиз эди бугюн тангны чавушу.
Мычыгъышлы къонагъымны атыны
Югени де чыгъармады тавушун.

Гъатта язып болмай турдум сатырны,
Тюшюм бёлюп гелген излеп икълыкъыны.
Тартына эдим уятар деп шо мюгълет
Къаламымны тавушу да шыплыкъыны.

Магъаммат АГЬМАТОВ,
Дагъыстанны халкъ шаири

ЙЫРНЫ СЕСИ

Юрегимде йырны сеси чалынды,
Яхшылыкъыгъамы экен яда ямангъа...
Шо йыр сесин эшиггенли юроймен,
Йырны артындан чул бермейли замангъа.

Кёп булатлар оьтди мени кёгюмден,
Бир ярыгъын себе, бир де янгурун...
Кимдир мени юрегимде согъагъан
Шо бырынгъы йырын эсги пандурну?

Юрегимни ял тапмагъа къоймайгъан,
Кимдир зарлы сеси жаным къыйнайгъан?
Кимдир магъа бу йырланы йырлайгъан,
Ол – Ватаным юрегимде йылайгъан.

АНАМНЫ КЪОЛУН ТУТУП

Бек къысып тутгъанман къолун анамны,
Не уллу дюньядыр... Къарайман адап...
Дюньягъа гелемен мен къонакъ болуп,
Артымдан къол силлей токътагъан анам.

Оъз уьюмдей азиз магъа бу эллер,
Тюгюлмен къонакъ мен энни бу якъда.
Анам ёкъ алдындай тутмагъа къолун,
Узатсам къолумну, тие таякъыга.

Энни мен къонакъман тувгъан еримде...
Уьюмню алдында чёгюп тизимден,
Бек къысып тутаман къолун анамны,
Яшлыгъым къол силлей эсти гюзгюден.

ЛАП АРИВ ЙЫРЫМСАН

Уланым, гиччинев уланым,
Бир азиз адамым шавлалы.
Бир сенсен гюл йимик безейген
Гюнешсиз дюньямны къавгъалы.

Дюньягъа гелгинче кёп гезик,
Тюшлериме мени гелдинг сен.
Гёнгюлню гюллериин савгъатгъа
Гёнгюмню толтуруп бердинг сен.

Савгъатсан берилген оърлерден,
Лап мени сыралы сырымсан.
Уланым, гиччинев уланым,
Сен мени лап арив йырымсан!

Исхак МАШБАШ,
Адыгей халкъ шаири

ТУЛ КЪАТЫНЛАР

Дюньяда нече тул къатын бар,
Олар кёп, кёп олар нече де...
Олагъа етишмей йылы сёз,
Етишмей юлдузлу гечелер...

Дёрт тамда къалса да яп-янгыз,
Гёрсемес гъеч кимге талчыгъын...
Юхусуз ойтсе де гечеси,
Гёзюнде гёрюнмес танг чыгъы...

Тюедей егилип, енгилмей,
Сюйрей ол арбасын йылланы...
Гъеч бирев сезгенми улувун
Тул къатын тырнайгъан къылланы?

Эри бар, эрине бир азиз
Къатынланы гюллеп, сукъланып,
Не гъал гете ондан, ким биле,
Тул къатын яшай бек ягъланып.

Шыплыкъдан къоркъунуп къычыра
Янгызылъкъ яндыргъан юреги...
Тенгирим, сен оъзюнг къабул эт
Бары тул къатыны тилегин.

ОЪКТЕМ

Оғь, бир гетив гетдинг, ярып орамны,
Бирден янып, сёнюп къалгъан чыракъдай...
«Мен оъктеммен... Мен оъктеммен...»
Оъктеммен...»
Табанларынг тавуш эте йыракъдан...

Мен чабып да етер эдим артынгдан,
Табанларынг басгъан бусанг тартына...
Гетме де бир гетдинг, сингип тунлукъга,
Бурлугъуп бир къарамайлыш артынга.

Оғь, сени мен сюйме де бир сюе эдим,
Бир сен эдинг гёрюнеген гёзюме.
Ёкъ, сен тюгюл эдинг гетген – танг эди,
Танг ярыгъы йимик эдинг оъзюнг де.

Ёкъ, сен тюгюл эдинг гетген шо гече,
Ярыкъ янгур эди оътген шо гече.
Инанып да битмей эдим, тюзю мен,
Тек не этерсен бары да ёл уъзюлген...

Гетежегинг билген бусам даймге,
Айланма да гъазир эдим мен елге,
Сыйпар эдим чачларынгны ел болуп,
Гъатта оъзюм таш баругъа айланып,
Ёлунг къыркъып, къоймас эдим гетмеге,
Билген бусам гетежегинг даймге...

Бары да зат битди... Ёкъ, ёкъ, битмеген:
Гъона, оъзен агъя... Тюгюл, о сенсен,
Сени кюлкюнг агъя ошап оъзенге,
Сени гюллеп тереклер де, гюллэр де,
Чайкъалышып, ошап къала оъзюнгे.

Сени аякъ тавушунга тёгюлюп
Къалгъан йимик юлдузлар да кёкдеги...
Ява янгур... йырлай сув да кёлдеги,
Бары да зат йырлай сагъя ердеги.
Мен сюемен бийик табан тавушлар
Шолай оъктем чалынгъанны гъар дайм.

Анвар-бек КУЛТАЕВ,
ногъай шаир

СЫЛЫ КЬОНАКЪ

Янгур геле
Алгъасавлу бу ерге,
Къонакъ болуп
Оьсюмлюкгэ, оьленгэ.
Къалкъыбашда чаба,
Ойнай, атыла,
Уьюбюзни
Тамларындан
Тамыза,
Аяларым толуп,
Ерге агъзыа.

Язгъы янгур,
Явсана!
Къуй сувунгну!
Авлакълагъа
Янгурунгну
Яйш къой!
Сувсан къалгъан

Орманланы,
Отланы,
Язгъы янгур,
Яйсан болуп
Чайып къой!

Янгур сувгъа тойсун
Янгъан топуракъ,
Сонг гиер ол
Аллы-гюллю опуракъ.
Гюз гелгенде
Яхшы гелим аларбыз,
Сыйлы къонакъ гелсе,
Огъар саларбыз.

Бугюн бизге
Янгур гелген къонакълай,
От-орманны эллей ол
Шагъ къонакъдай.

КЪАРТ АТАМ

Мени къарт атайым бар,
Таягъына таянгъан.
Эртен-ахшам олтурма
Огъар шанжал саламан.

Танг булан туруп атай
Танг яхшы этме сюе.
Инг биринчи гюн шавла
Ону юзюне тие.

Мени къарт атайым бар
Ап-акъ сакъалы булан,
Аралап къоя ону
Абзардагъы къыз, улан.

Эринмейли атайым
Ёммакъ айта яшлагъа.
Сонг яшлар учуп ойнай,
Ошап бала къушлагъа.

Зульфикъар КЪАФЛНОВ,
лезги шаир

* * *
Ким де болдукъ
Бу яшавда:
Ит де болдукъ,
Эшек де болдукъ,
Къой да...
Бу яшавну
Гелип болмай эбинден,
Турабыз гирме энни
Бакъмакъ элинни
Бакъа кебине...
* * *
Гъашыкъ болуп
Ерге кёкден

Тюшдю зор таш...
Шондан берли
Йылай шо таш
Тёгюп гёзьяш...
* * *
Адам.
Гёрюнмей адам,
Гёленткиси янгыз
Гёрюнен ону.
Эгер яшавубуз
Шу кюйде барса,
Гёрюнмей къалмакъ бар
Гёленткибиз де...

Кязим МЕЧИЕВ
(1859 – 1945)
(*Малкъар шаири, Шыкъыдан.*
Къабарты-Балкъар Республика)

* * *

Тав башында тав болмас,
Яңғыз терек бав болмас.
Къылыш яра сав болса да,
Сюов яра сав болмас.

1890 й.

* * *

Къаламым, салтам – мюлкюм,	Ажымлы ажжал йимик,
Юрюдюм, гёрдюм, билдим.	Бир гелсе, тайыв болмас.
Зулмусу кёп дюньяда	Гетерсен гийик болуп,
Азапдыр сюймеклигинг.	Эдебинг, бетинг къалмас.

Ол гелди, мени тутду,	Юрюрсен итче улуп,
Борбайдан алдым, йыкъды.	Бетингде нюрюнг къуруп,
Магъя кёп душман чыкъды,	Ювугъунг гелмес туруп,
Сынадым айрылыкъны.	Болурсан къуру тулукъ.

* * *

Гъаж къылышыргъа атлансанг да, мал жыйып,
Къайтып гелип, болғын бусанг да шайых,
Намазлыкъыга уруп мангалайынгны,
Аллагъа булан бир этсенг де жанынгны,

Бу яшавну тирменлерин къурмасанг,
Адамлагъя къардаш болуп турмасанг,
Бары да бош, къыйынынга зувап аз,
Тептеринге иразилик язылмас.

* * *

Гёзлерим гёрелер чарс,	Къурман этдим,
Кёп къыйыным болду тас.	Гъаж къылдым,
Къыдырдым бу ер юзюн,	Аллагъдан тилеп турдум...
Гёrmедим ёлну тюзюн.	Насип ёкъ магъя гъакъгъа, – Тапмадым себеп халкъгъа.

1914

Тюркия, Анкара шағарны бир орамында ерлешдирилген
З.Батырмурзаевны 120 йыллыгъына бағышланған сурат.

ТЮРКСОЙ къурумну Генеральный секретары Дюсен Касеинов
С.Мамаевагъа МОЛЛА ПЕНАГЬ ВАГИФ-ни савгъатын тапшура.

Түркия, Кастамону шағыарда оytтерилген байрам чарадан.

С.Мамаева шайрлер Н.Лясковская, В.Ерофеева-Тверская,
Б.Кулунчакова булан. Магъачкъала.

Татарстан. Къазан шағъар.

Тюрк тилли халкъларыны Адабият журналларыны форуму.

Муса Жалилни варислери булангъы ёлугъувдан.

Тюрк тилли уылкелерини язывчулары булан.

Тюрк тилли халкъларыны Адабият журналларыны форуму.

Форумну ортакъчылары Татарстанины Госсоветинде ёлутъувда.

Инна Кашежеваны юбилей ахшамындан. Нальчик шағъар.

Язывчуланы делегациясы. Къабарты-Балкъар Республика.

Адыгея Республикада Дагъыстан поэзияны гюнлери.

Ана тиллени байрамында. Къаягент район.

Балкъар халкъны закий шаири Кязим Мечиевни юбилей ахшамындан.

Тюрк тилли язывчуларыны ёлугъуву. Татарстан.

Абдуллах БЕГИЕВ,
малкъар шаири

* * *

«...бузулуп яхшынг да...
...эсгиrer уюнг...
...чал болур башынг да...
...юргинг гююр...

...къуванчынг, гюнюнг де
Тёгюлор аздан...» –
Бу аччы кюйню де
Менменми язгъан?

ЧАКЪСЫЗ ОЫЛГЕНЛЕГЕ

Оьсе эди яшавумну терегинде
Татли де, аччы да алмалар,
Гюз артында юргимни теренине
Тюшер йыллар болгъан олар.

Бир де къызыл бишэ эдилер, болуп уллу,
Бир де, етип, урады буз –
Алай гёклей тюше эдилер, шонда улуп
Башлай болур гече юлдуз.

Тюшлеримде, сагышымда юрюгенлер,
Ярты къалып йырларыгъыз,
Йылай-йылай бишэ мени юргимде
Гёклей тюшген йылларыгъыз.

Муталип БЕППАЕВ,
малкъар шаири

КИММЕН ДАГЪЫ МЕН?

Не яратгъангъа,
Не шайтангъа
Инанмай адам.
Киммен дагъы мен?
Инанмай
адамлар
Магъа да...

КЪАЙГЪЫ
Бирден къатып къалды таш да
учуп гелеген...
Адамакъдан
къайгъысындан къатынгишини,
Йылайгъан бавуру гююп,
Устьюне иелип баланы
оълтюрөлген
Давда...

**Танзиля ЗУМАКЪУЛОВА,
Къабарты-Малкъарны ва Къарапай
Черкесни халкъ шаири**

**КИМ БИЛЕ ЭДИ ТАШДА
ГЮЛНЮ БАГЬАСЫН?**

Ким биле эди
Ташда гюлню багьасын?
Билмейгенлер
Огъар яхши къарасын.

Ташны ярып,
Къая ташда яшай эди.
Оъзю де ол
Магъа бираз ошай эди.

Тавгъя йимик
Таяна эди тюзюне,
Язгъя йимик
Инана эди гюзюне.

Къайдан билсин
Не гёрерин гёзлери?
Не жан оъзюн
Тиши булан уъзерин?

Яралгъян сонг
Къая ташда, гюл болуп.
Нечик къалыр
Ол гюл, гююп, кюл болуп?

Инжилсе де,
Чыгъя-чыгъя инженер.
Уъзюлсе де,
Гюл кюонде уъзюлер.

1959 й.

* * *

**Халкъымны югю авур,
Ерибиз къатты, ташлы.
Тыш ерни алтынындан
Юртну ташлары яхши!**

**САФАРИЯТ,
малкъар шаири**

ЭРТЕ ТУРСАНГ...

Эртенокъ эрте тургъан,
Орун-тёшегин жыйгъан,
Къолларын, бетин жувгъан,
Тарагъан башын-чачын,
Ашагъан эртен ашын –
Мине сигърулу атгъя.
Атгъя бите къанатлар,
Ошап ярыкъ умутгъя,
Гирип гете булатгъя.
Отдай уча аламда,

Гёрюнмей гъеч адамгъя!
Гезеп башгъа эллени,
Гёрюп гъайран ерлени,
Мармар таш къалаланы,
Гюл-чечек талаланы,
Тюзлер булан чёллени,
Денгизлени, кёллени...
Абзарына, уъюне
Къайтып геле сююне –
Эртенокъ эрте тургъан.

**Расул ГЬАМЗАТОВ,
Дагъыстанны халкъ шаири**

КАДРИЯ

Къан гёремен, къарап къарным айлана,
Гёзалдымда гойген эки къанатынг...
Тав гёнгюлю тюгюлмю эди, Кадрия,
Танг юлдузгъа тенглегени сени атынг?

Ногъай чёлни орманындан, отундан
Гелмегенсен бу дюньягъа сен шашып.
Амма гелдинг, сигъручудай саламат,
Кёкюргингде шаршар болуп йыр ташып.

Кимдир сени гюнлеп яздай яшлыгъынг,
Намарт гъукму гесген сагъа оьчлюкден,
Гюнчюлюкден багъасы ёкъ жавгъарны
Къыйматсызлар тюгюлмю экен пуч этген?

Къаракъашлы, къарайвуз, инчебел,
Юлдузланы анадашы гечеги.
Гёзлерингни оюву да азиат –
Япон къызгъа парх бере эдинг нече де.

Айрылгъанлы сенден Каспий агъ ура,
Кадрия! – деп, ягъалагъа уруна.
– Менмен! –
Узат къолларынгны сен огъар,
Сеслен огъар, чыкъ балконгъа бир къара!

– Кадрия, Кадрия! –
Ол чайкалар,
Терезенге бозарагъан умутлу.
– Неге онда уйй есиси гёрюнмей,
Не де бизин къойгъанмы экен унутуп?
Малайклер чюйдю сени кёклеге,
Ерде еллер эшмесин деп терсине...
Сеслен сени чакъырагъан денгизге,
Не де сеслен чайкаланы сесине.

Ай ярыкъда, гёк туманда чалына
Йырынг сени эллей туруп эллени:
«Дагъыстанда болмас эди тавлар да,
Мен яймагъан бусам ногъай чёллени».

Анхил Марин гелдими экен оюма,
Не де Анна Франк, сен эсим алгъанда,

Оъмюрюнгню къысгъа къылы уъзюлюп,
Сен, юлдуздай, бирден сёнюп къалгъанда?

Чёл гёремен этегинде тик ярны,
Чёлде буса аякъ гызынг адагъан...
Сени гъайран шавланг сама тюгюлмю,
Булут ярып кёкден ерге агъагъан?

КАДРИЯ

* * *

Неге бурай алгъасадынг тувмагъа?
Неге, неге мен геч тувдум, билмеймен....
Арабызда язлар тюгюл яйнайгъан,
Арабызда гюзлер бизин тизилген...

Арабызда ойнай бизин бир авлет,
Арабызда юрой бизин бир къатын...
Арабызда еллер буран янгурулар,
Тек башгъалар ойлай болар – биз татып...

Ойсуз яшлыкъ! Ойлай эдим язымы
Гючю етер бары гелген къазагъа...
Тек къынындан бошатылгъан хынжалдай,
Арабызда акъ чачларынг къадалгъан...

* * *

Мен сени гёзлеймен –
Башгъагъа гетесен.
Мен сагъа йырлайман –
Башгъагъа тынглайсан.

Мен сагъа гелемен –
Башгъагъа гетесен.
Мен сени ойлайман –
Башгъаны сакълайсан.

Башгъада сырларынг,

Башгъада йырларынг.
Башгъаны излейсен,
Башгъаны гёзлейсен.

Башгъада язларынг,
Башгъада гюзлеринг,
Башгъада сюювюнг,
Башгъада гюювюнг...

...Тек мен неге дайм
сени ойлайман...

* * *

Сюов магъа кёкден гюндэй иржайгъанда,
Къызыл гюлдей мен яйнадым –
Гёргединг.
Сюювюмню къанатларын генг яйып,
Гъашыкъ бавда мен сарнадым –
Гёргединг.
Гёзлеримни сююнчлерден толтуруп,
Сагъа йылды иржайгъаным –
Гёргединг.

Сувукъ сувлу оъзен йимик эдинг сен,
Къырыйынгда отдай яндым –
Гёрмединг.
Гъасирет болуп, бек сагъынып алысадан
Къучакъ яйып гелдим сагъа –
Гёрмединг.
Сувукълугъунг тизден бюкдю оъзюмню
Тек не хайыр,
Сен шону да гёрмединг...

Бийке КУЛУНЧАКОВА,
Дагъыстанны халкъ язывчусу

Мен оългенде, билемен,
Нечик сыйлы боларман.
Макътав сёзлер сеземен,
Агъар гючлю агъымдай.

Чёлниу сыйлы къызы деп,
Бизин ерни данкъы деп,
Чачы агъаргъан агъайлар,
Инандырып айтарлар.

Дослар чыгъар ортагъа.
Гёзьяшларын гёрсетип.
Халкъ да тынглар олагъа,
Бек сукъланып дослукъгъа.

Барындан да кёп сёйлер,
Яхшы сёзлер битгенче,
Оългенимни гёрмеге
Кёпден негет этгенлер.

Гъакъ юрекден йылайгъан
Эки-уыч гиши болса да,
Ону гъеч ким эслемес,
Къайгъысын бёлип билмес.

Шо саялыш, тилеймен,
(Бош сёзлерден безгенмен).
Оългенде сама аярсыз,
Иннемей кёрге саларсыз.

Аминат АБДУЛМАНАПОВА,
Дагъыстанны халкъ шаири

Учуп гелип балконунга
Жымчыкъ булан гёгюрчюн,
Йырлай сагъа янги йырлар,
Ем себсесен йыр учун.

Къурдашлардай сыр чечесиз,
Бир-биревниу англайсыз.
Къушлар сени, сен – къушланы
Йырларына тынглайсыз.

Олар сени ялкъма къоймай,
Янгызлыгъынгын бёле.

Къайтып-къайтып терезенге
Гёнгюнг алмагъа геле.

Амма бугюн ёкъсан... оъзюнг,
Къушдай учъансан кёкге...
Алгъыш эте къурдашларынг
Гъар бюртюкге сен тёкген.

Терезенге къарай-къарай,
Пашман сарнай къушларынг...
Оъзюнг булан язны элтип,
Къойгъян йимик къышланы.

Бағыышлавлар

Расул ГЬАМЗАТОВ

Шашр къызы Супиянат Мамаевагъа

СУПИЯНАТГЪА!

От-ялынлы йырларымны аяты,
Кёстек элни гайран асил савгъаты,
Таныгъанлы сени билдим мекенли,
Къумукъ тюзге гъасиретлик не экенни.

Билдим неге гёчегенни тавлудар
Къумукъ тюзге, къюоп оъктем тавланы.
Себеби де – тюгюл ону топуракъ –
Гъашыкълыгъы ярыгъынга шавлалы.

Лап да къысгъа февраль къойгъан аманат,
Хунзахгъа мен болман бир де хыянат...
Амма эртен – гъашыкъланы байрамы,
Сююв окълар сюрюнмейген ёлунда...
Огъ, мен – тавлу, англап, адап тураман,
Гечикгеним къолум салма къолунга.

13.02.97 й.

БАДРУТДИН

Супиянатгъа

МИНГЧЕЧЕК

Уьфюриоп салкъын гюз ел,
Уьшюген оъзге гюллэр.
Минг арив бар, минг гёзел –
Сени сыйласам, гюллэр?
Гюнчюлюк – ялгъан дарман,
Гюнлесинлер гюнлесе...
Мен йырлап англатарман,
Сен арив тюгюл десе.
Баш ел сени уьшютген,
Къабу ел иситежек...
Йырын эллер эшигъен
Сенмисен шо Мингчечек?
Минг йыллардыр оъмюрюнг...

Ташлы талагъа битген,
Сени татли тамурунг
Таш юрекни иритген.
Тенгир айтып тюрленген
Сен кимсен, сёйле, гёкчек?
– Мингитавгъа оърленген
Мингчечекмен, Мингчечек!
Гюз гетип, къыш гелгинче,
Баврун ярып юзлени,
Умутунг уьзюлгюнче,
Бола бусанг, уъз мени...

Баммат АТАЕВ

ШАИР КЪЫЗ

Супиянат – кёстекли,
Къумукъ тюзню жайраны.
Яш къызланы ичинде
Аривю де, гъайраны.
Супиянат шаир къызы,
Йыр сандыгъын ачагъан.
Сагъышлы юреклеге
Сююв сырлар чачагъан.
Гюл чагъында Москевде
Оър билимин алгъан къызы.
Ялынлы яш юргегин
Шаирликге салгъан къызы.

Багышлавдан башлап ол
Бал татывлу йырларын.
Къарлыгъач уя йимик,
Тизе сююв сырларын.
Сатырлары шаирни
Сувну йимик агъыла.
Къапиясы жанынга
Явну йимик ягъыла.
Ботаортлу анасы,
Кёстек юртлу атасы.
Шаирликни сайлавда
Ёкъ бу къызын хатасы.

Магъачкъала. 06.10.95 й.

КЪАЛСЫН АКЪГЁЗОВ

*Шаир Супиянат Мамаевагъа
багъышлайман*

Супиянат – шаир къызы,
Къумукъ тюзню гёзели.
Яшавгъа гъалал къарай
Ювшан тюсли гёзлери.

Къойсувну сюзюгүндөн
Чеберлигин алгъан къызы.
Чум таланы атирин
Юргине салгъан къызы.

Анварны шиърулары
Ата юртунда юзе.
Зор пагъымудан пай алыш,
Кёстекли къызы йыр тизе.

Язагъаны юрекден
Сатыр сатырны ялай.

Гъар язылгъан шиърусу
Яшавгъа таза къарай.

Сёзю бай, юзю ачыкъ,
Кёплер сукълана сагъа.
Сендеги аривлюкню
Ясагъан Къойсув ягъа.

Гелишли ва инамлы,
Исбайы бою, сою.
Китабын безендире
Сав сёзю, терен ою.

Таза Кёстек тили бар,
Къойсув йимик агъагъан.
Халкъы бар: «Бизин къызы!» – деп,
Генг тёшюне къагъаягъан!

Адабият ахтарыв

**Абдулкъадир АБДУЛЛАТИПОВ,
филология илмұланы доктору,
профессор**

СЮЮВНЮ ШАИРИ

Белгили шаирибиз Супиянат Мамаева яратывчулукъ майданына къошулғаны көп йыллар бола. Ону уллулар учун чыкъған «Яшыл отдағызы чыкълар» (1984), «Сагындым сени» (1995), «Кёпюрлер» (2008), «Мингчечек» (2013) деген шиеру жыйымларындан къайры яшлар учун құумукъча ва орусча чыкъған «Ай-яй-яй» (2005) ва «Тюекъуш», «Страус» (2008–2009) деген китаплары белгили. Ону айры-айры шиърлары Түркияда тюрк халқыланы поэзиясыны жыйымларында да чыкъған.

Супиянатны элге, халқыға, ватанға, анасына багъышланған шиърлары да бар, тек ону поэзиясыны авадан яны гъашықълықъга багъышланған, шогъар байллаву «юлдуз умутлу» шаир оъзюню асарларын сагъыныв, талчыгъыыв, гъёқюңч үйимик гъислени сюйген адамыны алдында тобагъа түштіндеп жүрек дертерлерин, жүрек улуувун чечив үйимик темаланы айланасында къура. Сюовге гъанкыған гъасиретлик ону поэзиясыны оъзеги болуп токтатған.

Сюов гъис, эстетика гъиси үйимик, инсанда бар гъислени лап да бырынгысы деп айтма ярай. Ол гъис вагьшилик девюрден низамлы, эдепли девюрге чығыагъанда туувулунгъан болма ярай. Шо гъис къадим заманлардан бизин заманға да етишген ва энниден сонг да инсан булан къалажакъ. Сюов инсанны оър этме де, ер этме де болагъан гъис. Ону минг тюрлю журалары бола. Мен бу ерде ата булан анаға, ватанға, жанлы табиатға бакъған сюовнүү сейлемеймен.

Супиянат къысға шиъруланы устасы. Къысға буса да олар чебер къураллар – ошатывлар, тенглешдиривлер, яшыртгын тенглешдиривлер, къопдурувлар, жанландыривлар булан безендирилип терен маңнаны топтай. Супиянатны шиърулары автор сюовге аслу тергев берегенлигине шагъатлықъ эте. Шаирни шиъруларыны атлары да булай геле: «Сюйгеним», «Сен эдинг», «Мен сагъа къычыра къалғанман», «Болмайман гөзлеме дағы», «Болмайман чы болма сенсиз насишли», «Сагындым сени», «Сюйгеним савгъат», «Сююнчлер къайда», «Алтынным», «Балдай сюов ағыла», «Яшавунг да бир гюн бола чы, бир гюн» ва башгъалары.

Супиянат Мамаева оъзюню «Терек» деген шиърусунда лирика игитин тамурундан йыр ағағъан терек булан тенглешдири. Лирика игити сюовнүү тюбюн табып болмай, бёрю үйимик улайгъан гезиклерин де шаир уллу усталықъ булан сураттай. Шо келпетлерден таба шаирни сюовге байллаву сюончю, къуванчы, юлдузлу умутлары, терен къайғысы, дерти талчыгъыву сезиле.

Оъзюне нелер болуп къалса да, ол сюеген адамын айыпламай, оъзу де гече, оъзюнден гечмекни де тилем. Сюов оғъар бир-бирде алатолпан, бо-

ран болуп гёрюне «Боранынгдан чыгъып болмай турагъынам геч» деп яза, озюне арт берсе де, сюйгенине яхшылыкъ ёрай туруп:

**Къой, къалайым мен насибиз кююмде,
Тек сен яша, насибли бол гъаманда.**

**Иржаймасдай этсенг де,
Иржайып тураман янынгда.**

Супиянатны поэзиясында сюйгенине байлавлу оыпкелевге ошашлы шиърулар да бар. Оланы бирлерин енгил оыпкелевлер деп белгилеме бола:

**Магъя юрегинг ачдынг,
Оъзге къызыгъя уюнгни...**

**Бугюн буса чечек уъзюп бавумдан
Узатасан оъзге къызыны къолуна.**

Оыпкелевню аччылары да ёлугъа:

**Ёкъ. Ёкъ, гелме! Чачма мени бетиме
Кюлюн оъзюнг якъыган сююв терекни...**

**Юргимде акъ къувланы улутуп,
Ким ёлукъду ёлунгда сени....**

Мунда гъашыкълыкъыны трагедиясы кюлню келпети булан сездириле.
Шаир:

**Ярыгъы сенде къалды,
Кюлю мени къолумда, – дей.**

Бу ерде йырланагъан мунглу орус йырны сатырлары да эсге геле:

**Сладка ягоду ели вместе,
Горьку ягоду – я одна...**

Супиянат Мамаеваны шиъруларында тюрк халкъланы поэзиясында кёп ёлугъагъан акъ къувну келпети де бар. Акъ къув бырынгъы тюрк къавумлана тотеми болгъан болма да ярай. Шаирни бир шиърусунда къайтмайгъан сююнню суратлайгъан булагай сатырлар бар:

**Йылларыма отсуз оъртен якъынсансан,
Кюлю къувлар болуп учгъан йыракъы...**

**Юргимде акъ къувланы улутуп,
Ким ёлукъду ёлунгда сени?**

Уистде эсгерилип гетгенде йимик, гъашыкълыкъ гыс Супиянатны асарларында елге, борангъа ошатыла:

Гетди бирев къиркъып ёлум...

**Тереземни этди мени хум-хуват.
Мен увалгъан гесеклерин жыяман,**

**Гесек-гесек уватылгъан оъзюмню
Жыйма болсам эди энни...
Болсам эди...
Гъай аман...**

Ел бир-бирде сюювню элчиси йимик суратлана:

**Ел де гелип сыйпай сени бетингни,
Йырлай сагъа гъашыкъ къызыны йырларын.**

Шаирни шиъруларында яшлыкъны эсделиги болуп къызъяшны келпе-ти суратлана:

**Бирден къызъяш гёрюндю,
Чечек йимик ташлыкъда...**

**Тёшюнгде йылайгъан къызъяш да...
Къаныбыз, жаныбыз иситген,
Бу гече уянгъан язбаш да,
Бары да гелгендей гъамангъа...
Бары зат берилген замангъа...**

Бир къызъяш юрюдю уьстюме...

Яш заманны белгиси болуп, бир-бир орус шаирлени асарларында йимик, Супиянатны поэзиясында талны, акъ талны келпети де бар. Мунда акъ тал шаирни сыралы сыры булангъы гюнлерини шагъатыдай, бир сыйлы сырдаши йимик суратлана. Шаир лирика игитини сююв гъислерин ону инг де наисипли гюнлерине гъисаплай, ону тал бойларда ойтген сюювюн айрыча назиклик булан суратлай:

**Тал арада янгыз къоюп
Талайсыз этме...**

**Талыбызыны
Гъар бутагъын оъбемен...
Тал... тал... тал...
Менден гъал.**

Оъзионю ойларын ахырына ерли ачмайгъанлыгъы охувчуну терен ой булан къуршай. Булаг къайдагъа шаирни оъзге шиъруларында да къарышлашибыз.

Шаирни шиъруларында алтынсув Айны гъайбат келпети де суратлана. Ай шаирни оъзионе гюнчюлюк этеген сырдаши йимик суратлай:

**Тикленгенбиз бир-биревгэ Ай ва мен
Сыр чечеген дослар йимик тездеги...**

Ай гюнчюлюк эте гёрюп яннавурда досумну...

**Юлдузлар къучакъылап Ай булан мени,
Танг булан къонушгъа элте гечебиз...**

Шаирни гъисабында сююв – инсанны чагъына къарамайлыш, оырге, тёбен чююп ойнатагъан сигърулу гюч.

Супиянат учун къалам намусну, ягъны, илгъамны белгиси. «Гёзелликни гёнгю булан оьбеген», «Мен кызызъяшман кысымына тююлюп, Кысматыны сююнчю де болагъан», – яшлыкъ этип чакъда-чакъда гетип къалып, ону «аз сыйпагъаны» саялы шо баягъы кызызъяшны тилинден оьзюнден гечмекни тилей. Оьзюню гюнлери, йыллары «яйдакъ минген къунанлардай» гетип барагъанына шаир, гъакъ юрекден талчыгъа. Шо саялы болма ярай шаирни юрегинде, хыялында аналыкъ гъис туваагъаны, ону хыялында тувмагъан яши оьзюне талпынагъаны. Шаир оьзюню ана гъисин янгыз йырлагъа ачып къойгъанына талчыгъагъандай бола. Яшавда бары да зат заманлыкъга берилегенине шаир талчыгъа.

Яшавда шаирни лирика игитине сююв иржаягъан заманлар да болгъан. Шолай заманларда ол:

**Насиплимен оьтюп бары борандан
Гюндэй сени гёрегенге уянып, – дей.**

Супиянатны шыруларындаагъы чебер келпетлер ону гъислерини назиклигин, инчелигин сездирмей къоймай:

**Мен таныдым сени бугюн
Оъзюмню гёзьяшымда...**

**Мен сени гёзлейген
Терезе гёзлерден
Ал чыкълар агъа ...**

**Нече гёзьяш оьпдю энгим,
Нече гёзьяш...**

**Сююв сёзлер юреклерден
Эринлеге тагъыла.
Бир юрекден бир юрекге
Балдай сююв агъыла....**

Оъзу сююп, юрги оьзюнде къалгъан сюювюню игитине:

**«Элтген булан огъар нечик ачарсан,
Менде буса юрингингни ачгычы, – дей.**

**Сари саздай,
Саргъайтса да,
Сагъынчлыкъ,
Юрек къарай
Сен гелеген ёллагъа...**

**Гюз еллерден уъркюп,
Сагъынч къушлары
Къона гелип
Сен сувутгъан къоллагъа...**

**Акъ къар ява мени яшыл язымда...
Болмайман чы болма сенсиз насишли...**

Супиянатны ата юртгъа, азиз халкъына, ана ватанны тавларына ва анасына багъышлангъан шиърулары да белгили. «Ана ватанны тавлары» деген шиърусунда шаир тавланы, табиатны оъзюю анасы йимик къоруигъан гюч этип, жанландырып сураттай: «язбаш ийисин чача ону бетине, бавлары иржайып къарай, тавлар ону танг булан уятып, танг чыкъгъа йибитип, чаchlарын тарай, Ай чертип, бал татли юхусун бёле, ону булан сырлар чечебиз», – дей шиъруланы лирика игити. Ва:

**«Юлдузлар къучакъылап Ай булан мени
Танг булан къонушгъа элте гечебиз»,
– деп яза автор.**

**«Бу наисип оъзенде балыкъдай юзюн,
Эркелеп тёшонде эрке балангдай,
Ёл чыкъма герегим билип Дағыстан,
Къучакъылап токътагъан мени анамдай», – дей.**

Уъстде берилген сатырларда шаирни анадаш элине бакъгъан уллу сююю сезиле.

Супиянатны тувра анасына багъышлангъан «Эсимдө», «Ананы буварыву» деген шиъруларында шаирни анасына бакъгъан уллу сююю де сездирилип, шаир уллу натижалагъа геле:

**«Эсимдө балам деп, мени гиччиде
Бавруна басагъан кюю анамны», – дей.**

Анасыны:

**«Вёре, яшлар, отгъя ювукъ болмагъыз,
От булангъы оюн яхши тюгюл»,
– деген буварывун эсге алыш, шо буварыв оъзюне яллыкъ бермейгенин айтып:**

**«Балики де анам къоркъа болгъандыр,
Хапарсыздан от тюшерден дюньягъа!» – дей.**

Гиччи заманында анасы оъзюн бавруна басгъандай шаир къаламыны ийрына тынглап, «Аламны бавруна басаман», – дей. Шаирни эсине анасыны «Оылме, Алам! Оылме, Алам!» – деп ялбарагъаны ону къулагъына чалынып гете.

Пагъмулу шаирибизни шат уьметеси булан къутлай туруп, биз огъаргъакъ юрекден савлукъ ва наисип ёрайбыз. Илгъамынг сёнмесин сени, Сюююню шаири Супиянат!

**Малик ГЮСЕЙНОВ,
филология илмұланы доктору, профессор**

РУГЬЛАНДЫРАГЪАН ПАГЬМУ

Гъалиги къумукъ поэзияда къатынланы яратывчулугъу маңналы ер тута. Шаир къатынланы яратывчулугъу гъар-бир адабиятгъа айрыча ренк берегенине шек ёкъ. Умуми алгъанда, бизин къатын-къызыланы асарларында лирикалыкъ албетде гёрюне. Оланы яратывчулугъунда ачыкълыкъ, къызы келпетлерини ич дюнъясын терен суратлав, улан-къызы аралыкъларына тергевлю янашыв ағьамиятлы гёрюне.

Къатын-къызы поэзиясы бизде бек оысген, ону къуршап бир макъалада гёзден гечирмек четим масъала. Бу макъаламда мен шаир Супиянат Мамаеваны яратывчулугъу гъакъында, ону «Сайламлы асарларыны» гъакъында айтма сюемен. Супиянат Мамаева къумукъ адабиятда янгы адам тюгюл, ол язагъаны отуз йыллардан да артыкъ бола. Бизин шаирлени арасында аз яза – асил яза дейгенлени сыйдрасына гире.

Амма ону да басмадан чыкъгъан китаплары аз тюгюл. 1984-нчюй Ыыл чыкъгъан яш шаирлени «Яшыл оттагы чыкълар» деген жыйым китабына гирген асарлары булан, о вакътиде Москвадагы Адабият институтунда охуйгъан къызы адабият ёлуна мекенли күйде абатлангъанын исбатлады.

Сонгъу Ыыллар чыкъгъан шиъру китаплары «Сагындым сени» (1995), «Кёпюрлер» (2008), «Мингчечек» (2013), яшлар учун язылгъан «Ай-яй-яй» ва «Тюеккүш» деген ат булан орус ва къумукъ тиллерде чыкъгъан, бек арив безендирилген айры ренкли китаплары (2005, 2008 Ый.) да бар. Сонг да Тюркияда басмадан чыкъгъан «Къумукъ антологияда» С. Мамаева гъалиги девюрню белгили шаирлерини арасында гелтирилгенлик де тегин тюгюл.

С. Мамаеваны яратывчулугъуна алимлер, адабиятчылар С.-М. Акъбиеv, Н. Оылмесов, И. Керимов, М. Гюсейнов, А. Абдуллатипов ва башгъалар арив къыймат берген. Демек, С. Мамаева къумукъ адабиятда оыз ерин тутгъан, оыз языв хаты булангъы шаир. Эсгерилген китапларда С. Мамаеваны поэзиясыны бир-бир хас белгилерин, аламатларын гёрге болабыз.

«Сайламлы асарлары» деген китабына шаирни янгы ва алдын басма этилген асарлары гирген. Олай болгъан сонг, автор бу китабын жамлы, тархлы гъисаплап, оызюню инг тизив асарларын бир жыйым гъисапда берме къаст этгени гёрюне.

Тизилиш ягъындан Супиянат Мамаеваны «Сайламлы асарлары» бирнече бёлюкге бёлюнө: «Акъ къувланы сеси булан юрекде», «Гюнню сураты», «Таржумалар», «Багъышлавлар», «Эссе», «Сююв сырлар – сюйдюм Ыырлар».

«Сайламлы асарлары» гъар-бир бёлюгю, гъар-бир яны автор учун ағьамиятлы. Умуми алсакъ, С. Мамаеваны яратывчулугъуну хас белгилери болуп лирикалыкъ, лирикалы игитни ич дюнъясын, назик гъислерин таъсирили суратлав албетте чыгъа. Авторну сёзге талаплы янашыву ачыкъ сезиле. Ону

гъар-бир асары айрыча маңналы болуп токттай ва кёбюсю гезиклерде шону бир ургыу йимик чалынагъан ахырынчы сатырлары болдура.

Гъар бир китапны оъзеги болагъан да йимиқ, «Сайламлы асарларыны» да оъзтөречелигин исбарлайгъан асарлар бар. О да кёбюсю адамны инче гыслерине, ич дюнъясына байлавлу, сююв темагъа багышлангъан асарлар. Сююв дегенде, бу тема С. Мамаеваны китабында янгыз улан-къыз аралыкълар булан дазуланмай, табиатгъя, анагъя, дос-ювукугъя, халкъына байлавлу гыслени де къуршай.

Шаирлик, яратывчулуқ деген англавланы оъз агъымы, оъсюв къайдасы бола. С. Мамаеваны башлап чыкъгъан «Сагындым сени» деген китабында ону яратывчулугъуну бир мердешли агъымы ачыкъ билинди. Туврадан айтсакъ, шо адамны тюзелмеген сюювю (орусча оғъар, неразделенная любовь деп айтыла), китапны атындан да шо белгиси гёрюнүп тура. Озокъда, бу къайдалы асарланы оъзге авторлар да язгъанлар. Амма С. Мамаеваны биринчи китабындан тутуп, оъзгелеринде де бу тайпа шиърулар аслу ер тутагъанларындан. Шоланы арасында «Сени тоюнг», «Гелермен», «Сагындым сени», «Янгур ява тоюнгда» ва хыйлы оъзгелерин эсгерме бола (бу ва оъзге биринчи китабындагъы шиърулар «Сайламлы асарларына» да гиргени не-гъакъ тюгюл).

Бу шиъруланы аслу маңнасы башгъя. Автор бу асарлардан таба оъз шаирлик дюнъясын тизе. С. Мамаева оъз яшав ёлuna кюрчюленип, не де оюндан яратгъан къызыны къысматын суратлап язамы – адабият ахтарывчугъя айттардай башгъалыкъ ёкъ. Аслусу мунда чебер къайда, яралгъан шаирлик келпет. Лап агъамиятлышы – шо къайдадан С. Мамаеваны хас белгилерinden бири баш ала. Гъасили, С. Мамаева оъзюню шиърулары булан охувчуну назик юрек гыслерин уята, адамны ругъ байлыгъына ургыу сала. Бизде уньем болмагъан, мердешли янашывлардан арекленип, автор сюювден гелеген къайгъы да адамны насибине чатыраша деген ойну сингдире.

1980-нчи йыллардан баш алагъан бу ёрукъдагы асарлары булан С. Мамаева тюзелмеген сюювню къумукъ ядабиятда терен ва тындырыкълы суратлама урунгъан биринчи къатынгиши болду. Амма эренлени арасында бу къайдалы асарлар язгъанлар бар. Масала, инкъылапдан алда язгъан, къумукъ адабиятда сююв лириканы кюрчюсөн салгъан Ансар Кадиев, сонггъу, совет девюрню алсакъ Магъаммат Атабаев эсгерилме тийишли.

Къатынланы яратывчулугъуна гөз къаратгъанда, къумукъ адабиятдан оътиоп, савлай дагъыстан поэзияны алсакъ, бу къайдалы асарлар яратгъанлар алдын да болгъаны белгили. Мисал учун, инкъылапдан, совет девюрден алдын бу тема лак шаир къатын Шазаны, лезгили Саятны варислигинде аслу ер тутгъан. С. Мамаевагъя ювукъ девюрню алсакъ, тюзелмеген сююв белгили ногъай, дагъыстан шаири Кадрия Темирбулатованы поэзиясыны аслу агъымларындан бири болгъанын айтма тюше. Демек, С. Мамаева дюнъя, орус адабиятны уньемти хас агъымын ва ондан къайры, дагъыстан поэзияда да ер тапгъан мердешни къумукъ поэзиягъа сингдире. Арт вакътидеги къумукъ адабиятда шо мердеш давамлаша ва оъзге шаирлени яратывчулугъунда ер таба.

С. Мамаеваны «Сайламлы асарлары» деген китабында ерлешген асарлардан таба, янгыз сююв тема булан дазулансакъ да, йыллар сайын ону пагъмусуну оъсегенин гөрмө болабыз. Алдын шиъруланы лирика игити аслу гъалда тас этилген сюювюнү дергин ютагъан келпетде бериле эди буса, ону,

къайгъыгъа чомулуп, гъислери (эмоциялары) гёрсетиле эди буса, энни шо агъвалатлардан таба ону яшав сынавлу ойлары агъамиятлы болуп чалынма баштай.

Алайыкъ, мисал учун, «**Къарлыгъачлар...**» деген сегизликни:

**Къарлыгъачлар йыракъ гетген,
Къайтармагъа геч.
Къарлыгъачдай гетгенимни,
Бола бусанг геч.
Яз еллери, боран болуп
Борайгъаны гъеч...
Боранынгдан чыгъып болмай
Турагъаным геч.**

Хыйлы оъзге асарларында йимик, С. Мамаева бу шиърусунда да лирикалы къыз келпетини ич дюньясын, ойларын, дергин уста күйде сураттай. Табиатны гёрюньюшонден таба, сюйгенинден айрылгъан къыз оъзюн елеңен къайгъыны теренине охувчуну тюшюндюрме күй таба. Адабиятгъа хас чебер аламатлар ону оъз толкъунуна алгъан гъислени тийишли күйде сездирме имканлыкълар ярат. Оланы арасында яшыртгъын тенглешдиrivлер (орусча метафоралар), масала, «боранынгдан чыгъып болмай» деген сатыры, лирикалы игитни гъалеклигини гючюн арив гёrsете.

Сонг сатырланы узунлугъуну: сегиз бувунлукъ сатырлар беш бувунлукъ сатырлар булан чатырашып берилгенликни де маънаси бар. Булайлыкъ шиъруну ангына тюшюндюре, сабурлукъну болдура. Бу къайданы къоллай туруп, автор лирика игити ой денгизине батылгъанын ва ону ой толкъунуну теренлигин сураттай.

С. Мамаева баргъан сайын лирика игитини сёнмейген, сигърулу сюювон суратлавда ойлу, чебер келпетлер яратма ёллар таба. О да тувра айтыймай, тюрлю-тюрлю чебер къайдаланы къоллап, чебер келпет яратта.

«**Къонакъ къуш**» деген шиърусунда пагъмулу шаир къушну келпетинден таба юрек дергин уста күйде сураттай:

**Сен гетсенг де
Яшавумдан,
Къонакъ къуш,
Юрегимде еринг
Неге бош тюгюл?!**

«**Акъ къувланы сеси геле къулакъгъа...**» деген шиърудада яшыртгъын тенглешдиrivлер лирика игитини терен дергини кюрчюсюн арив ачыкълай:

**Йылларыма отсуз оъртен якъыгъансан,
Кюлю къувлар болуп учгъан йыракъгъа...
Тек юргим сени атынг къычырса,
Акъ къувланы сеси геле къулакъгъа...**

Къушланы, къувланы келпетлери С. Мамаеваны бу асарларында кёп маңнаны англата. Масала, къувлар темиркъазықъдан къыбла бойлагъя яда, яз болса къыбладан темиркъазықъ якълагъя уча гетегенде, къычыра оьте-лер. Сонг да къувланы сюювю лап инамлы деп де санала геле. Шо себепден учасъан къушлар, къувлар тюзелмеген сюювю суратында токъташа. Бу себепден «Сайламлы асарлары» деген китапда С. Мамаеваны сююв йырла-ры ерлешген бёллюкге «Акъ къувланы сеси булан къулакъда» деген ат бери-лгенлик тегин тюгюл.

Супиянат Мамаева Москвадагъы Адабият институтда охугъанлыкъ ону шаирлик пагъымусуну себеплеринден бири болуп гъисапланма тюше. Адабият институтту битдиригенлер герти шаир даражалагъя етишмей къа-лагъаны йимик, шо билимни къоллама да гъюнер, пагъму герек бола. С. Мамаеваны шо гъюнери баргъя шек ёкъ. Чебер асарны яратыв къайдаларына о арив тюшүнген ва шо къайдаланы уста күйде къоллап да бажара. Адабият илмуда айтылагъан күйде, лирикалы келпетни кюрчюсөндө ой, адамны талчыкъырагъан пикру болма тюше. Сонг да тувра айтылгъан пикрудан эсе, бир-бир гезиклерде чебер къайдаланы гючю булан берилген суратлав етдириңкли болагъаны да белгили.

Бу гёзден къарагъанда, ону инг де таъсири шиъруларындан бири «**Мен сагъа къычыра къалгъанман**» деген асары:

**Мен сагъа къычыра къалгъанман,
Сесиме сеслене минг тавуш.
Сеслеге сеслене талгъанман,
Сеслемей биргине-бир тавуш...
Мен сагъа къычыра къалгъанман,
Мен сагъа къычыра, талгъанман,
Сав дюнья таныгъан сесимни,
Уятып болмайман эсингни...
Нече де авур юк алгъанман,
Бир сагъа къычыра къалгъанман.**

Яңыз бу шиърусу да тюгюл, шаирни тюзелмеген сюювге багъышлан-гъан оyzге асарлары да бир къычырыкъ йимик чалына. Лирика игитини дер-ти ойлары шонча да уста бериле чи, гъатта охувчуну юргине де ине йимик чанчыла. Шаирни шиърулары сюювю аяма, къорума герекге тюшүндюре, адамны ругъ байлыгъы сюювюне аминлиқден баш алғангъя инандыра.

Амма С. Мамаева шо гъисге гъар дайм де тунукъ гёзден къарамай. Ону ярыкълыгъын, адамны ойр этеген, сююндюреген якъларын да тизив су-раттай. Бу янына масхара ренкде язылгъан «**Юргингни ачгъычы**» деген шиъру да шагъатлыкъ эте:

**Къолунгну чу узатгъансан башгъагъа,
Аясында уйлерингни ачгъычы...
Элтген булан оғъар нечик ачарсан,
Менден буса юргингни ачгъычы?!**

С. Мамаеваны шиъруларында оланы охувчугъа охуйгъанда чалынагъан кюю де агъамиятлы. Шиъруланы ангы охувчуну юргинде инче гъислени

уята. Бирлеринде шо асарлар ойну, пашманлыкъыны сездире буса, башгъаларында олар тамаша бир ачыкълыкъыны, енгилликни болдура. Мисал учун, мени гысабымда М. Лермонтовну бир асарына ошавлу гелеген, ярыкъ пашманлыкъыны гыс этдиреген, «**Юрегимде...**» деген сөзизлиги инг тизив шиъруларындан бири деме ярай:

Юрегимде улуй ел...
Тапмайман икълыкъ,
Тобукъларым къучакълап,
Токътагъан шыплыкъ.
Кирниклеринг киритдей,
Гёзлеринг юмгъан...
Тереземе телмирип
Токътагъан туман.

Озокъда, шаирни «Сайламлы асарлары» янгыз сююв асарлар булан тамамланмай. Эсгерилген күйде мунда тюрлю темалагъа – анагъа, элине, халкъына, гиччиавлагъа багъышлангъан шиърулар да ерлешген. Олардан да мунда кёп тизивлерин гелтирме болар эди. Амма макъаланы оылчевю дазувсуз тюгюл экенге, биз о гъакъда оyzге гезик язмакъыны мурат тутабыз.

Оырде айтылып гетген темагъа айрыча тергев берегеник де, Супиянат Мамаеваны сююв темасына байлавлу шиъруларында ону пагъмусу, оызтёречелиги, языв хатыны аламатлыгъы арив билинегенликгедир. Натижакы гыгъарып айтсакъ, «Сайламлы асарлары» ону шаирлик гүйнери артгъангъа, пагъмусу оысгенге, түрленгенге шагъат этеген китап.

С. Мамаева шиъруну ангыны маъналыгъын чебер суратлайгъан пагъмулу шаирлени бири деп гысан этебиз.

Ол сёзге бек талаплы янашагъан шаир. Супиянат Мамаеваны «Сайламлы асарлары», натижалап айтсакъ, шаирни къумукъ адабиятда тутагъан айрыча оyz ери барын исбат эте.

Шаир бизин поэзиягъа гелтирген янгылыкъ къызыяшны тюзелмеген сюювюндөн баш ала. Шо себепден къумукъ поэзияны мердешлери янгыра. Ачыкълыкъ, тартынмай лап сыралы сырларын суратламакъ булан шаир охувчу булангъы аралыгъын тыгъыс байлай. Инче гыслик, юрек назиклик, сюювюне аминлик ону поэзиясыны оызтёрече белгилери. Гъар охугъан сайын шаир къургъан дюньягъа чомулагъан охувчу ону янгы ренклерин ача. Шаир булан шо ойну, шо дертни оyzю де къабул этип, оyzю де оысе, чыныгъа.

Шаир сингдиреген гыслерден таба охуйгъанлар ону ругь байлыгъына тюшюне. Шо буса адабиятны сигърулу бир таъсирини белгиси экенге шеклик ёкъ.

Макъалалар

ШАИРНИ ЮБИЛЕЙИ...

Шо гъакъда къапиялыш калималар мен де айтайым:

**Мажлисге жыйылгъанлар
Алгыш сёзлер айталар,
«Арабызды болгъур» деп,
Савлукъ, оймюр ёрайлар:
– Шаир бизге аявлу,
– Юреклеге янывлу,
– Бырынгъы Кёстек юртлу,
– Тухумундан Къумукъну.**

(Д.А.)

... Гъай аман, – деп талчыгъып, кюстюнемен, – мен шаир Супиянат Мамаеваны яратывчулугъу булан геч таныш болдум.

Тюзүн айтса, мен тезден берли ол сёзүн жыйынларда, тюрлю мажлислерде, юбилейлерде тап-таза къумукъча, гъасирет күйде ва пагъмулу адамгъа хас болгъан келпетли, оытгюр сёзлер, айтывлар булан безендирип сёйлейгенин эшитип, «бичагъымны учун сындыргъан» эдим. «Пагъмулу тиштайпа» деп мюкюр болгъан эдим.

Къаравулланмагъан сююнч – Супиянат булан таныш болдум – ол магъя ойзюню «Мингчечек» деген сайламлы шиърулары жыйылгъан китабын савгъат этди. Шоллукъда, гъали-гъалилерде, арабыздан ала-саладан герти дюньягъа гёчген машгъур шаирибиз Бадрутдин Магъамматов да айтгъанлай, «Лириканы назик къылларын ажайып уста күйде сёйлетип бажарагъан белгили шаирибизни» яратывчулугъу булан туврадан-тұвра таныш болдум.

Шо китапны мен уюмдеги китапханамны таҳчасыны ал бетинде ерлешдиргеннемен.

Китапны жылтыны экинчи бетине: «Далгъат Алкъылычевге. Кылышынгын иттилиги журналистика ёлунгну тазалай оытсөн! Савлукъ Сизге! Сизге гыормет булан Супиянат Мамаева» деп язылгъан. Мюгъорнү орнуна къолбасы да бар.

Яңғыз таныш болуп къалмадым. Ондагъы хыйлы шиъруланы эки-үч керен айланып-айланып охудум. Ойлагъа батдым. Пагъуну даражасы гъакъда пикир этдим. Мюкюрлещдім.

Супиянат Мамаеваны сайламлы шиърулары кёп тюгюл. Тек шоланы гъарисин, гъатта гъар сатырын, гъар сёзүн танглай туруп ол нечесе юхусуз гечелени оытгергенликни, нечесе талчыгъывлу ва гъалекли мюгълетлени ийбергенни шагъаты янғыз Супиянат ойзу экенни билемен.

Мен де язагъан адамман. Шо саялы асил маъдан кёп болмайгъаны ан-глайман. Дагъы ёгъесе, алтындан учуз зат болмас эди. Ону бир мысгъалын тапмакъ учун топуракъны къатлавун минг тонналар булан хотгъагъан сонг тюгюл тапма болмайгъаны белгили.

Амма биревлени:

**Томлары бар нече де,
Гёrsетежек кимге де.
Тек не этерсен сувукъда,
Гийип чыкъма тону ёкъ,
Язгъанында ою ёкъ.**

(Д.А.)

Супиянат Мамаева сюювню шири.

Шу ерде къумукъ адабиятны тамазасы Абдулвагып Сулейманов тезде язгъан, жагыллени есир этген, эсин елеген шиърусу гёз алдымга гелип то-кътады:

**Онбеш чагъымда,
Мени башымда,
Гъашыкъ никру ойнай башлады.
Сюйгеним бир кызыз,
Кызыз тюгюл, юлдуз
Устьюме бир учгъун ташлады.
Шо учгъун булан,
Мен языкъ улан,
Ялламайлы гюе башладым...**

Балики, Супиянатны юрегине де сюювню учгъунлары шо чагъында къабунгъандыр?!

Тек Мамаева «сюемен де, сюемен, ялынында гюемен» деп юргиндерди оыртандей сююв ялынын байракъга чанчып, шагылай айланып юройген сюювню суратламай. Шаир сюйгени себепли юрек яраларыны ачытывлары гъакъында, авур, тек сыйлы юкню тюбюне тюшгенини гъакъында яза.

Амма шаирни сюювге къайтарыш этеген игити оыпкелевге тутулмай. Автор «Яхшылыкъга – яхшылыкъ, яманлыкъга – къаршылыкъ» деп тик турмай. Терсине: «яхшылыкъга – яхшылыкъ, яманлыкъга – яхшылыкъ» дей. Демек, сююв, гъакъ күйдеги сююв, адамлыкъ, рагыму – биринчи ерде.

«Мени сюювюмни ари теберсенд де, мен оычлюкте ёл бермен», – дей Супиянат сюювге байлангъан игитлерини пикрусун арагъа чыгъара туруп.

**«Ёлларынгны къыркъып бары,
Магъа гелеген,
Балики, сени юргингини
Башгъа елеген,» –**

деп, къарсалавсуз гъасил гъазирлей.

Тюзюн айтса, бу сёзлер сюймекликден гюеген, бары барлыгъын сююв елеген игитни мунглу сёзлери.

Китапда женнет ағылю болгъурлар, учь профессорну: Солтанмурат Акъбиевни, Ибрагым Керимовну ва Нюраммат Ольмесовну Супиянат Мамаеваны яратывчулугъуна багъышлангъан макъалалары бар. Олар шаирни яратывчулугъуну көп янларын уста ва мекенли күйде анализ этген. Баралла болсун!

Мен бу макъала булан алдымга салагъан мурат – шаир «Супиянат Мамаеваны яратывчулугъунда табиатны келпети» деген темагъа байлавлу оызюмни бир-нече пикрүларымны охувчуна алдына чыгъармакъ.

Кёбюсю белгили язывчулар оызлени проза ва шаирлик асарларында, оызлени игитлерини келпетлерин яратмакъ, олары охувчугъа этеген

таъсириң артдырмакъ учун табиатны, ону дюнья аламатларын, йылнаме гёргөнүшлериң бек уста күйде къоллай. Шаир Супиянат буса яратывчулукъ гөренине, гъатта аламны да къуршай.

Орус язывчулар Михаил Пришвин, Виталий Бианки машгъур адамлар чы, оyzлени яратывчулукъ асарларын савлай табиаттагъа багышлагъанлар. Амма шолай асарларда да табиатны келпети адам булан байлавлу, адамны келпетине парх бере, къошум эте.

Авторлар игитини келпетин ачмакъ, ону «лансыллатмакъ», гъислерин сиърулу гёргөнүшлер, тенглешдиrivler булан ачыкъ күйде аян этмек учун тюрлю-тюрлю къайдаланы къоллайлар. Дағыы ёғъесе, асар дангылда оысеген, япыракълары тёгюлген, къургъакълықъдан бою къуругъан етим къалгъан терекге ошар еди деп пикирлемешемен.

Четим пикрүмнү аяnlашдырмакъ учун Йырчы Къазакъны «Гетгенибиз гёкша марал гюз эди» деген шиърусун эсге алайыкъ.

Айыплап Сибирге йиберилеген шаирни бутларын шынжырлагъа, бугъавлагъа матаилар. Сибирге шолай матаап йибере де болгъан.

Тек шо охувчу учун айрыча таъсирили тюгюл. Шо къайда охувчуну жан ерин ачытдырмай.

Къазакъ бу ерде, булай къарагъанда уьстденсув тенглешдиrivnью къоллай: «Гетгенибиз гёкша марал гюз эди» дей ол.

Гъалны гъакъыкъатына агъамият берме къарайыкъ.

Дағыстанда гёкша марал гюз йылны не ва нечик заманыдыр?

Август айны онунчы гюнлериңден сонгъу вакъти. Туршу тюшген. Яллавлар сейир болгъан. Амма топуракъны исивю басылып битмеген. Шо вакътиде явгъан йылы янгурлардан сонг табиат гече яшнай, алысын от гётериле. Табиат гёкша маралгъа, айбат гёргөнүшге бояла... Табиатны шулай ниъматлы гюнлериңде, охувчу, гёр, тарлан, есир тюшген Къазакъны бугъавлап, тувлуп оысген ана топурагъындан айырып, Сибирлени сынташ болгъур элине ёллата.

Къайсы таъсирилидир?

Озокъда, озокъда Къазакъны сёзлери таъсирили!

Супиянат Мамаева терен ойлу, бай фантазиясы булангъы, ажайып пагъмулу шаир. Ол оытюп гетежек яшавлукъ масалаланы уьстюндө токътап, агъамият берип турмаса да ярайгъан пикруну оыр маңналы, гъатта оыр ватандашлыкъ, адамчылыкъ даражагъа гёттермеге бажара.

Шоллукъда, шаир охувчу эслемей турагъан табиатны гъалларын жанлашдырып, адамны яшавуну гъислерине къуллукъ этдире. Шолай демек, табиатны келпети де, адамны келпети де биригип, бир муратгъа – шаир чечеген уллу муратгъа къуллукъ эте демек бола.

Муна шогъар мисал:

Гече. Шыплыкъ.

Шагъар талгъан.

Юхлай шагъар.

Юхламайбыз

Бир мен, бир къалам.

Шып гечеге

Шыплыкъ къошуп,

Шыбышлавун

Бёллюп тынгъан

Акъ тал тереклер...

Шып шагъарны

Чайып къойду

Элни эрке

Уланыны

«Инга-а» тавушу.

(«Шыплыкъны бёллюп...»)

«Шыплыкъ», «Юху билмей чайкалағын бешик », гъатта:

**«Чангъя батгъан
Чачал башын
Ийген бёлеклер».**

Булар—табиатны аламатлары булан шаир табиат яратгъан адамны кел-петлев тюгюлмю? Табиатны келпети де, адамны келпети де бир келпетте айланыву тюгюлмю?

Белгили кинорежиссёр Станислав Ростоцкийни «А зори здесь тихие» деген шо ат булан язылгъан Борис Львович Васильевни повестине гёре салынгъан киносундан бир гёрюнюшню эсге алайыкъ.

... Дав юрюле. Тангъя таба вакътиде эки де яндан атышыв такъталып, шыплыкъ тува. Шо шыплыкъ гененип, паражат болуп, къызгъын күйде юрюлеген давну унутардай шыплыкъ тюгюл...

...Супиянатны шыплыгъы да («Шыплыкъны бёлюп») толу, даймлик шыплыкъ тюгюл. Яшав ябушувну арасында болагъан мюгълетли шыплыкъ. Шо шыплыкъда янгыз шаир эшитеген авазсыз къычырыкъ бар. Шо шыплыкъда ону пагъму, ой, шиъру яратагъан къаламы къаныгъывлу күйде загъмат тёге. Шо мюгълетде:

**Элни эрке уланыны
«Инга-а» тавушу эшитиле – йыр тува.
Йыр буса тынчлыкъда тувмай...
«Чархы чартлап
Гетме тура –
Къыйнала ана»...**

Чархы чартлап гетме турагъан ана кимдир? Ол, савлай алам шыплыкъя тюшген, шо танг вакътиде къалам тутгъан, ол – шаир. (Ол, озокъда, бу макъаланы игити Супиянат Мамаева).

Табиатны гъалы (келпети десем, гъакъыкъатгъа ювукъ болур) Супиянатгъа илгъам, анасина бакъгъан бала сюювюн суратлама да, охувчугъа этишдирме да имканлыкъ бере:

**Чаягъандай ойтген оымюр гызыларынг,
Нюрдей янгур ява бугюн сени учун,
Язгыы янгур чая ерни яягъын,
Йыллар алдын гёзьяш энгинг чайгъандай...**
(«Иржай анам»)

Эслегиз: «Нюрдей янгур», «чая ерни яягъын», «гёзьяш энгинг чайгъандай». Булар жансыз табиатны гёрюнюшлери. Шолар жанлы адамны табиатын ачагъанда, багъалы маъдан йимик гечелер де яллыкъ тапмай излеп табылагъан, сезивлю, охувчуна юргине тамур ташлап, чумаллар оысежек Байтерек чи!

Супиянатны китабындагы гъар шиъруну, гъар сёзню ангына, оларда-гы терен сырлы тенглешдиривлеге тамаша бола, тюшоне туруп, юргиме тюшген аслу пикрумну узатмай болмайман.

Гюзде тереклерден учурулгъан сари япыракъланы сибирип, тёбелер этип яллатагъаны ва шо сари япыракъланы яллайгъанын къайсыбыз да эс этгенбиз.

Шаир Мамаева шо гъакъыкъатгъа философия маъна бере ва терен маънасы булангъы гъалгъа айландыра. Шону булан бирге шо гъалны оъзюню яшавуну яллайгъан гюнлери, йыллары булан байлай.

**Шагъар бавда, тёбе этип, сибирип,
Ягъа бирев–яллай сари япыракъ...
Ялынына аяларым тутаман –
Ялайгъанда йимик алам, топуракъ...**

**Гёр сен, нечик яллай мени гюнлерим...
Гёрсен, нечик яллай мени йылларым...
(«Шагъар бавда, тёбе этип, сибирип...»)**

Табиатны адам табиат булан бир сиягъья салып, урушдуруп къарамакъ эжелги философия сорав. Олар экиси де яшавну бир аламатына йимик янашагъан шаир Мамаева сююнно торундан гъарсиллик булан къутулма къарайгъан, уясындан йыракъ гетген жагыл къызыны къарлыгъач булан тенглещидре. («Къарлыгъачлар йыракъ гетген...»). Шо да, шаир табиатны бир гёрюньюшю булан адамны яшав къысматын суратлайгъанлыкъны бирдагъы бир далили.

Супиянат Мамаеваны «Тюш ва тюл» деген шиърусу мен сёз юрютеген теманы инг ачыкъ мисалы.

Шиъру эки сюйгенни сююв гъислерин табиат булан туврадан тувра байлай.

Шо байлавлукъ шаирни бары да, дегенлей, шиъруларында бир де уъзюлмей.

Эсгерилген шиъруну уъч куплети пикрумну толу күйде гертилей.

**Акъ къар ява мени яшыл язымда,
Яланаякъ гюллэр уъзме чабаман,
Ай оъбеген гюл-чечегин бавумну
Чыгъын тёгюп, бирев уъзе табаман.**

**Табанларым ишый туруп йылы къар,
Мен къалгъыйман, чечеклеге таянып,
Сынгъян гюллэр, соравлардай аралап,
Гчеортада къалдым бирден уянып.**

**Акъ къар, мени язларыма явагъан,
Болма ярай – тазалыгъы гъислени,
Гюл чечеклер, оъзге бирев уъзеген –
Тюзелмеген умутланы тюслери...**

Ораву гелгенде Супиянатны яратывчулугъуна хас бирдагъы бир пикрумну эсгермей болмайман. Шаирни къумукъ тилни гысли, ажайып макъамлы сёз байлыгъын билип ва къоллап болагъанлыкъ огъар сююнно келпетин яраты туруп, шону табиатны келпети булан тыгъыс күйде байламагъа, айрыча тюслер, айрыча гъислер тапмагъа кёмек эте.

Бир автор Супиянатны сююв шиъруларыны гъакъында айта туруп: «Шаир сабур сююнно, сююнно бир даражасын сураттай, » – деп эсгере.

Мен шо пикру булан бютюнлей рази тюгюлмен.

**Юрегимде улуй ел...
Таптайман икълыкъ.
Тобукъларым къучакълап,
Токътагъан шыплыкъ...**

Юргинде ел, боран улуйгъан, яннавурунда аркъатаяву ёкъ, икълыкъ табып болмайгъан, герти сюювюн тас этген, айланасын «къычырыкълы шыплыкъ» къуршагъан, тобукъларын къучакълап, терен тартып гынкъ уруп йылайгъан юрек сабур болуп боламы?!

Бу азап чечип турагъан, гъакъ сюювюн бёлме герек аявлусун тас этген тиштайпаны агы. ...

**Терезеге телмирип,
Токътагъан туман.**

(«Юрегимде улуй ел...»)

Талашагъан, талайсыз сюювге, гъатта табиат кёмек этме де гъазир.

**Сююв шыплыкъ, билигиз,
Къычырыкъдан гючлюдор.
Неге деп сорамагъыз,
О – нюдюрлю сюовдюр!**

**Сююв нюдюрлю буса,
Къычырмагъа тарыкъмы?
Къычырыкълы сюовден –
Шып сююв къычырыкълы!**

(Д.А.)

Супиянат Мамаеваны «Денгиз бек ачувлу» деген шиърусун айланып-айланып охуйман. Эсиме буса 19-нчу асруда яшагъан белгили француз язывчы, шаир, академик Виктор Гюгону «Халкъ» деген шиърусу гелип токътай.

Бу эки де шиъру табиатны гючлю ругъу топлангъан дериялды денгиз булан байлангъан.

Гую халкъны къудратлы денгиз булан tengleshdir. Mañnası: dengez oyzıoun ersizler elemek k'arasas, duvlap, gëbüök urup, asav atdai pışgypyryp, k'ayalys jaǵalarыn emiriip yiberer. Amma dengezni, yanı, halkъny uyrkut-mey, jašayp jašama k'oyisa, o jaǵasыnda oýsegene melledey otnu da bашын sыйпажакъ. – «Халкъ ятса – кийиз, турса – мюоз» деп негъакъ айтмай чы.

Супиянат бу шиърусун ягъасында жавапсыз сююв къалгъан денгизге багъышлай. Къумукъ шаирни денгизи де, Гюгону денгизи йимик, сёнген сююв учун оьч алма гъазир:

**Денгиз бек ачувлу,
Денгиз бек гъалек,
Толкъунлары ташда чачларын тарай,
Гъалеклигин бизден гёреген йимик,
Чакъда бир бизге де урунма къарай...**

(«Денгиз бек ачувлу»)

Шаирни кёбюсю шиърулары, ойрде де эсгергеним йимик, гертилей де, табиат булан тыгъыс күйде байлавлу. Шону исбатлайгъан бирдагы бир мисал гелтире мисал:

Еллер чаба
Тын данғылны
Тырнай туруп
Къылларын,
Балики де,
Янгъан данғыл
Елден яллыкъ
Табадыр...

Яйдақъ минген
Къунанлардай,
Алгъасайгъан
Йылларым,
Елдей болуп,
Иыракълагъа
Йырын излей
Чабадыр.

(«Еллер чаба»)

Мен эки шиъруну тенглешдиремен. Бири, Расул Гъамзатовну «Турналар» деген шиърусу. Экинчиси, Супиянат Мамаеваны «Мен сагъа къычыра къалгъанман» деген шиърусу.

«Турналарда» давда Ватанын якълай туруп жан берген солдатлар турналагъа айланып, аламда даймлик учувунузата.

Супиянат Мамаеваны «Мен сагъа къычыра къалгъанман» деген шиърусунда «сесин сав дюнья таныгъан», тек жавапсыз къалгъан сюювню гъакында айттыла.

Бу эки де тема игитлени бири бирин черлешдире, толумлашдыра – ойлюм ва жавапсыз сюов. Тас болгъан сюов савлай табиат, савлай алам, кёкде учағъан турналар да эшитердей даймлик къычырывунузата. Кёкде учағъан турналаны жавуллашыв авазлары да, «сюювню авур югюн алгъан, тек мурадына етмеген талайсыз къызыны къычырывуда бирни йимик сес бере. Вольфганг Амадей Моцартны къайгъылы «Реквиемин» эсге сала.

Ба! Супиянат, бу келпет сени келпетинге не ажайып рас геле!..

Шаирни юбилейи булан къутлай туруп, огъар савлукъ, яратывчулуку ишинде уйстюнлюклар ёрайман.

Ёлунг ёл болсун, гъюметли Супиянат!

1996-нчы йылда профессор Солтанмурат Акъбиев «Тангчолпан» журналны биринчи номеринде: «Бизин адабиятчылары арасында «Дагъыстанны халкъ шаири» деген ат Супиянат Мамаевагъа гъалал» деп язгъан эди.

... Тек?!

С. Акъбиевни шо заман айтгъан таклифин мен гъакъ күйде якълайман. Неге тюгюл, бугюн шаирни аты айрыча белгили. Шиърулары Дагъыстанны халкъларыны йыр хазнасына тезден гирип битген.

Далгъат Алкъылычев,
ДР-ны маданиятыны ат къазангъан чалышывчусу;
Россияны журналистлерини Союзуну члени.

**Женнет ДАНИЯЛОВА,
3.Батырмурзаевны атындағы Хасавюрт
педколледжни мұаллими**

СЮЮВ ГЫСЛЕРДЕН КЮЙЛЕНГЕН ШАИР

Къумукъ адабиятны оьсюов ёлу гъакъда ойлашагъанда, кёп масъалалар арагъа чыгъа. Оланы арасында биринчи ерлерден бирин тутагъан масъала – яш язывчуланы яратывчулугъудур.

Яш язывчулар адабиятгъа гъар заманда да янгы наслуну вакиллери болуп къошуладар. Шогъар гёре олар янгы пикрулар, янгы гыслер, янгы сёзлер булан гелегенлик гъакъ зат. Супиянат Мамаева да адабиятгъа кёп яшлайын оьзюно оьз сеси, оьз хаты булан гелген шаир.

Шу макъаламда мен айрыча Супиянат Мамаеваны поэзия асарларыны уystyнде токтамагъа сюемен.

Чебер адабиятны бары да жанрларында маъна терен, сёзлер буса аз болмагъа тюше. Шо гъакъда Анвар Гъажиев арив айтгъан:

**Къысгъа язмакъ – къыркъ чайнамакъ, бир ютмакъ,
Охувчуну юрегинде ер тутмакъ.
Узун язмакъ – ютуп турмакъ чайнамай,
Охувчуну къыйнап, оьзюн къыйнамай.**

Макъаламны бу сёзлерден баштайгъаным негъакъ тюгюл. С. Мамаеваны шиърулары адамны ялкъдырмай. Сёзлери аз. Гъар шиърусу тийишли ерде бите. Не сёзню не ерде ва нечик айтма герекни яхши билеген шаир адабият тилни инчелигинден ва байлыгъындан толу күйде пайдалана. Шаирни гъар сатыры усталыкъ булан, гъар ким де сукъланар даражадагъы гюч булан берилген.

Адабият культурасы баргъан сайын арта барагъан язывчу гъар темада янгылыкълар тапма къаст эте. Супиянат Мамаеваны яратывчулугъунда сююв лирика гёрмекли ерни тута. Яшлай гелген сюювню оьрлюю, инчелиги, татыву адамны оьмюрюн ахырынчы гюнлерине ерли таймай. Юрекде гючлю күйде шо гыслер тувмаса, шаир де болмаймы экен деген ойлар да геле.

Поэзияда сююв инсанны юргин оьр ва кюр этеген, огъар ругъ береген, ону яшавун чечеклендиреген гысапда суратлана. Сююв лирика маъналы ва эдепли, сюйгенине гюрометни ва гъасиретликни гыслери булан толғъан болма герек. Супиянатны шиъруларында сююв гыслер, гъасиретлик, гъашыкълыкъ инсанны жан азыгъы гысапда суратлана.

**Ёкъсандыр, аявлум, ерлерде,
Бар бусанг айттар эди еллер де,
Балики, бугюн сен къонакъсан,
Магъа таныш тюгюл,**

**Оъзге эллерде.
Бар бусанг, аявлум, ерлерде,
Шыбышлар эди чи еллер де,
Тангым сенсиз къатма болмас эди чи,
Гюндюзлөр гюн чыкъмай къалмас эди чи,
Ёкъсандыр, аявлум, ерлерде...
Ёкъсандыр...**

Гетип барагъан яшлыкъ, сюовгэ талпынагъан юрек, жавапсыз сюов шаирни юрегинде пашман гъислени тувдуралар:

**Бу гюном де гетди мени бошуна,
Гёзлегеним гёрюнмеди гёзюме,
Мен кёп затны гёзлей эдим яшавдан,
Не экенни англамайлы оъзюм де...
.....
Кызыгъанмады къысмат менден къапасын,
Айланмадым гъар ташындан яшина,
Бирев сама шыплыгъымны бёлмеди,
Турагъанда яшлыгъымдан шашыма.**

Инкъылапдан сонггүй йылларда сюовню яда табиатны гъакъында язмакъ совет шаирге ошайгъан зат тюгюл деп айтылагъан гезиклер де болгъан. Сюов чо нечик де, гъатта табиатны сураттайгъанлыкъ да совет шаир учун эрши зат деп гъисаплайгъанлар да ёлугъа болгъан. Сюовню де, табиатны гъакъында да язмай буса, ондан не шаир бола?

Бир-бир шаирлер яратывчулугъун гючлю шиърулар булан башлап, сонг-сонг, йыллар ойте туруп, осал язагъан болуп къалалар. Осал шиърулар булан башлап, бара-бара сынаву артгъан сайын, шаирлик гючлю де артагъан, йылдан-йылгъа оъсеген шаирлер де бола. Супиянат Мамаева буса, яратывчулугъуну биринчи асарларындан башлап яхшы язагъан, гъар китабы охувчулар учун савгъат гъисапланагъан шаир.

«Сюов сырлар – сюйдум йырлар» деген макъаласында Ибрагым Керимов С. Мамаеваны яратывчулугъуна ойр къыймат бере.

«Супиянат Мамаева сюов йырланы мекенли устасы!... Сюов йырланы оъзю сюов йимик гючлю болма гереги, юрекни талпындырар йимик, сансынгъны исиндерер йимик чо нечик де, гъатта ачытар-гюйдюрер яда яшнатыр-яшатыр йимик таъсирли болма гереги поэзияны алдына салынгъан инг уллу талапланы биридир» – дей И. Керимов.

С. Мамаеваны сюов йырлары да шолай.

**Сюовю бар бары жанны,
Сюовю бар гюлню де,
Сюовю бар бизге шавла
Себелейген гюнню де.
Сюовю бар булутланы,
Сюовдей ярыкъ ай да,
Бары жанны сюовю бар,
Сени сюовюнг къайда?**

Нечик арив агъымы булангъы сатырлар! Сююв булан Супиянат бары аламны, табиатны, гъар жанны байтай. Охугъян сайын бу сатырланы охума сюесен. Биз Супиянат Мамаева гъалиден сонг да шо гючлю гысни – гъакъында дагъы да уллу усталыкъ булан язажагъына шеклик этмейбиз.

С. Мамаеваны сююв лирикасы бары да заттъя яйла. Яшавгъа бакъгъан якъдагъы сюювню де ол уллу усталыкъ булан яза. Ону «Азиз магъа шу яшав» деген шиърусунда булай сатырлар бар:

Айта: «Гъейлер...»
Кимлер нелер айтса да,
Мендей мени билмей дагъы бирев де.
Мени учун къазылынгъан къабургъа
Гирежек де менмен. Дагъы бирев де!
Сокъмагъымда сюрюнеген мен бусам,
Йыгъылгъанда турагъан да менмен чи.
Умутумну авса уллу къаласы,
Гене ону къурагъан да менмен чи.
От-оъртени гетсе магъа къабунуп,
Ялынында янгыз менмен гюеген...
Шо саялы азиз магъа шу яшав,
Шу саялы яшамагъа сюемен.

Дюньяда бир шаир де оъз анасыны гъакъында шиъру яzmай къоймагъандыр деген ой геле. Ананы гъакъында бир шиъру да язмагъан буса, ондан не шаир бола?

Анасын гёнгюллю, иржайып гёрсе, гъар адамны гёнгю де шат бола. Шолай Супиянат да анасыны шатлыгъындан къувана.

Иржай, анам, шавла чачып саныма,
Иржайывунг савгъат бугюн мени учун.
Шат юзюнгню, шат элиндей сагъынып,
Шат йырланы излей гёнгюм сени учун.

Яшлар учун язылагъан шиъруланы тили енгил ва тынч, чеберлиги инче, маънасы толу болмагъа герек. Яшлар учунгъу асарланы айрыча усталыгъы булангъы шаир язмаса, ким буса да бажарагъан иш тюгюл. Яшланы кёп сюеген, оланы табиатын, хасиятын бек билеген Супиянат Мамаеваны яшлар учунгъу асарларын яшлар чы нечик де, гъатта уллулар да бек кепи гелип охуй.

Айны тутмагъа сююп,
Ойда Магъач, сувда Ай,
«Эртенокъ тутажакъман,
Къайда гетсин, мунда Ай»,
– Деп, ол сёйлене, юхлай...
Эртен излей:
«Къайда Ай?»
Гюндюз Ай юхлайгъанны

**Билмей болгъан,
Ай-яй-яй.**

«Гъакъыллы яш» деген шиърусуну яшланы тюз тарбиялавда бек агъамияты бар. Гиччи буса да Маратны кёп уллу ишлери бар.

**Бизин Марат къатарбаш,
Беш йыл бола оъзюне.
Сакъаллы къарт дежексиз,
Тынгласагъыз сёзюне.
Гъар гюнлер ажайына
Уйде кёмек де эте.
Ишдеги атайына
Ашама аш да элте.
Жижеклеге ем бере,
Бузавуна сув ташый,
Къыдырып тапма къыйын,
Бурай гъакъыллы яшни!**

Ана тилин яхши билеген С. Мамаеваны шиъруларында яшавдан къуваныв, адамдан тоймайгъанлыкъ ачыкъ берилген.

Шаир къычырмай, биревню де бир затгъа да чакъырмай, биревге де дарс бермей, ол адамлагъа сырын чече, шо саялы огъар инанасан ва ону шиъруларын уллу иштагъылыкъ булан охуйсан. Гъалиги яшав, давлубазла-гъа къаршылыкъ, парахатлыкъ учунгъу ябушув, Ватаннын гёzel табиаты, яш юреклени къувнатагъан сюов гъислер – муна язывчууну тергевион айрокъда тартагъан темалар.

С.Мамаева оъз халкъын, элин кёп сюеген ва оъз халкъы булан гъар заманда да оъктем болагъан шаир. Оъз халкты алгъа баргъанны сюоп, янын салып ятмайгъан адамлардан бириси. Дагъы затны айтмагъанда да, «Тангчолпан» журналда юрютеген ишин эсгерип къойса да таманлыкъ эте. Ол халкъны, оъзюню тавушу башгъа халкъланы арасында арив чыкъгъанны, халкъны газети, журналы, оъз маданияты, инче санияты уллу уьстюнлюклеге етишгенни сюе. Ол халкъы булан оъктем бола.

**«Йырым бар йылкъыгъа teng,
Юлдуз кёклию къалкъым бар.
Йырындан йыраву кёп,
Кёкдей бийик халкъым бар», – дей шаир..»**

ШАИРНИ ГЪАКЪЫНДА БЕЛГИЛИ АДАМЛАР АЙТГЪАН СЁЗЛЕР

Солтанмурат АКЪБИЕВ,
филология илмулданы доктору, профессор

ОЬЗЮ ДЕ ГЁЗЕЛ, СЁЗЮ ДЕ...

Супиянатны шиъру асарлары йыргъа айланып, оър пагъмулу йыравлана йыр хазнасы болуп токътагъаны кёп бола.

Ташдырып айтгъанда, Супиянатны оъзюн де гёзеллик, чебер сёзюн де черсиз усталыкъ безеген. Шо себепден мен ону яшавунда, яратывчулугъунда дагъы да усталыкъ, наисип ёрай туруп, гёзел къызыбызгъа гъукумат ягъындан чыгъағъан къаарарны къаравуллайман. Бизин адабиятчыланы арасында Дагъыстанны халкъ шаир деген ат Супиянат Мамаевагъа гъалал.

Биревлер бу оюма къаршы чыкъма да ярай, Супиянатны печатдан чыкъгъан бир деген бир тюгюл китабы ёкъ деп. Олайлагъа мени шулай пи-круларым айттайм. Биринчилей, шаирлени арасында санаву ондан артыкъ китаплары булангъылар да аз тюгюл, тек оланы атларын кёбюсю охувчулар билме де билмей. Супиянатны аты да, шиърулары да буса халкъыбызын арасында синген, йыравларыбызгъа буса ону чебер асарлары йыр хазна болуп токътагъан.

“Тангчолпан”, №1, 1996 й.

Ибрагым КЕРИМОВ,
профессор

СЮЮВ СЫРЛАР – СЮЙДЮМ ЙЫРЛАР

Бугюнлерде шаир къызыбыз Супиянат Мамаеваны «Сагындым сени» деген йыр китабын уъчинчюлей охуп чыкъдым. Бу гезик къолумда къалам да булан ушаттъан сатырларымны-байтларымны тюбюне гызы тарта туруп охудум. Гъали мен гъакъ юрекден, я оъзге охувчулардан тартынмай, я намусну аямай айтма боламан: Супиянат Мамаева – уллу пагъмулу шаир! Шо пагъму огъар анасыны сютю булан берилген, неге тюгюл огъар – яш адамгъя яшавунда шону къазанмагъя заман болмагъан.

Инсанни инг де гючлю, инг де янывлу ва татывлу сююв гъисин йырламагъя Супиянат Мамаева айрокъда уста. Айттардай уста!

Гъали болгъунча мен сюювню сырын бек де билеген, ажайып арив ачыкъ да гёрсетген арабыздан замансыз гетген пагъмулу шаирибиз Абдулгъамит Татамов деп, ону булан тенглешдирмеге шо даражада гючлю язагъан дагъы шаирибиз ёкъ деп тура эдим.

Я бизин чи сюювню барыбыздан да яхши англайгъан, яхши да йырлайгъан шаир къызыбыз бар экен – Супиянат Мамаева!

Алдында шаир кызыбызыны «Сагъындым сени» деген йыр китабы. Биринчи йырындан ахырынчысына ерли о сюювню гъакъында десек, янгылыш болмайбыз. Гиччиси-уллусу болсун, шиъруланы гъарисинде сюювге багъышлангъан тувра я кыячалап чыкъгъан сёзлер ёлукъмай къалмай. Илле де-билле ёкъ буса да, сююв бакъгъан гъис сама тюрлю-тюрлю къайдада – жумлаланы къурулушу, сёзлени къурашдырылышы, токътав белгилени хас къолланышы, рифмаланы – къапияланы гючю булан берилмей къалмай.

Супиянат Мамаева сююв йырлана мекенли устасы!

«Тангчолпан» № 4, 2002 й.

Нюраммат ОЫЛМЕСОВ,
филология илмуланы доктору, профессор:

«Супиянат – такрарлавланы устасы: олар грамматика формалар булан да, башгъа сёзлер булан да оъзлени ерин таба. Гъар такрарлав башгъа-башгъа күйде ойлашдыра. Супиянат охувчу булан бирче яза, охувчу булан бирге охуй, охувчу булан бирче терен ойлашывлагъа тюше. Супиянат йырлары булан таза даймлик сюювге языв эсделик салгъан шаирлерден бириси экенине гъакъ инанаман».

Надежда МУСАЕВА,
Дағыстанны халкъ артисткасы:

«Супиянатны шиърулары мени жан азыгъым болуп битген. Ону асарларын охугъан сайын сююнемен, оланы мен мени оъзюмню гъакъымда язгъан йимик гъис этемен...» (*Түркиядан кагъыз*, 1995 й.)

Патимат АБДУЛЛАЕВА:

«Супиянат Мамаеваны яратывчулугъунда – оъзтёречелик, биревге де ошамайгъанлыкъ – хас белги. Ону шиъруларында кычырыкъ ёкъ, артыкъ безендирив ёкъ, оларда айрыча сабурлукъну, инчеликни, назикликни гъис этебиз».

Къутлавлар

КЪУТЛАВ

Бютюн Дагъыстанны уятгъан, миллетибизни лап гёrmекли «Тангчолпан» журналыны ёлбашчысы, ишине, халкъына жаны-къаны булан берилген белгили шаирибиз Супиянат Магъамматовна Мамаеваны юбилейи булан гъакъ юрекден къутлайбыз! Савлукъ, наисип, ишинде уллу уьстюнлюклер ёрайбыз!

*«Къумукъ халкъ совети» деген жамият къурумну атындан
Вагыт Вагытов.*

КЪУТЛАЙБЫЗ!

Биз, Темиркъазыкъ Осетияда яшайгъан къумукълар, «Тангчолпан» журналны башредактору, сююмлю шаирибиз Супиянат Мамаеваны юбилейи булан къутлайбыз! Супиянат язгъан китапланы кёп сююп охуйбуз, гъакъ юрекден яратывчулугъунда уьстюнлюклер, яшавунда савлукъ ёрайбыз.

Ону редакторлугъу булан чыгъағъан «Тангчолпан» журналгъа кёп сююп язылабыз. Журналгъа язылагъан охувчуланы санаву йыл сайын арта.

Биз сизин булан байлавлукъ юрютегеник кёп йыллар бола, энниден сонг да шо байлавлукъну уьзюлме къоймасбыз!

«Намус» деген милли маданият жамиятыны баishчысы Расул Алиев.

ОЬКТЕМ БОЛАБЫЗ!

Аявлу бизин гёzel къызыбыз, оьктемлигебиз – Супиянат!

Биз сени булан оьктем болабыз, оыр болабыз. Сени булан гъар ёлукъгъан сайын шо гъислерибиз арта. Сени тилингни чеберлигине, татлилигине, сёзге усталыгъынга гъайран болабыз. Охувчуларынгны дагъы да къувандырма Аллагъ сагъа савлукъ да, оымор де берсин!

*Гъюрмет булан сени кёп сюеген охувчуларынгны атындан
3.Батырмурзаевны атындагъы Хасаворт педколледжини муаллимлери
Маржан Абукова ва Женнет Даниялова.*

БИЗИН СУПИЯНАТГЪА!

Аявлум къызардашыбыз, Супиянат! Сен яхши таныйгъан, оьзюнг би-зде ишлеген Къумукъ театрны чебер коллективи сени, белгили шаир, тар-жумачы, «Тангчолпан» журналны редактору уллу юбилей гюнүнг булан къутлайбыз!

Биз таныйгъан Супиянат къайсы ишде ишлесенг де жанынг - къанынг булан берилип гелген гёzel къызыбызысан. Сени бу юбилейинг булан къут-лай туруп, сагъа савлукъ, наисип, чебер адабиятны узакъ ва къыйын ёлунда уллу уьстюнлюклер ва оьзюнгнү яшавунгда кёп-кёп сююнчлер ёрайбыз!

*A.-П. Салаватовну атындагъы Пачалыкъ Къумукъ театрны
чебер коллективи.*

«ЁЛДАШНЫ» КЪУТЛАВУ

100 йыллыкъ «Тангчолпан» журналыбызын жаваплы редактору, шаир Супиянат Мамаеваны бүгүнлерде юбилейи. Къалам ёлдашыбызын гъакъ юрекден къутлай туруп, огъар савлукъ, узакъ оымор ва яратывчулукъ ёлунда устюнлюклер ёрайбыз.

«Ёлдаш» газетни редакциясы.

КЪУТЛАЙБЫЗ!

Биз, Солтан-Мутну атындагъы, пагъмулу яшёрюмлени болушлукъ фондуун маданият ва тарихи бёлгөюн къуллукъчулары белгили шаирибиз, Дагъыстан Республиканы маданиятыны ат къазангъан къуллукъчусу, «Тангчолпан» журналны баш редактору – Супиянат Мамаеваны юбилейи булан къутлайбыз. Сизин миллет учун этеген къуллугъуз халкъыбызгъа гъалал болсун ва, хасокъда, гележек наслулагъя арив уылгю гъисапда къалсын. Энниден сонг да сизге янгы ругъланывлар ёрайбыз. Миллетибизни маданият хазнасын дагъыдан да бек артдырмагъя Аллагъ сизге наасип этсин!

Фондуну маданият ва тарихи бёлгөюн ёлбашичысы – И. Махтибеков.

ДОРОГАЯ СУПИЯНАТ МАГОМЕДОВНА!

Поздравляю Вас с прекрасным юбилеем, желаю здоровья, долгих лет жизни и творческого вдохновения.

Мы с Вами учились вместе, у выдающихся мастеров слова. Многим достигнутым в творческой, общественной и личной жизни мы обязаны родному Литературному институту и тем учителям, которые укрепили в нас веру в себя, в скромный свой талант. Литература, вне зависимости от языка и национальности стала нашей родиной, любимой, единственной и незаменимой. Мы горды, что слово наше призвана служить добру, справедливости и красоте человеческого духа.

Ваш неиссякаемый поэтический дар и многолетняя творческая деятельность на посту редактора литературного журнала внесли значительный вклад развитию современной кумыкской литературы и искусства, общероссийской культуры в целом.

Ваши стихи, пронизанные глубоким лиризмом, в сути своем олицетворяющие добро и любовь, знакомы мне ещё со студенческих лет. Я всегда с большим волнением слушал их в Вашем великолепном исполнении. Уверен, что Вы, дорогая Супиянат ханум, все так же свежи и трепетны поэтическим духом, так же недосыгаемы полетом своей вдохновенной творческой фантазии. Желаю Вам доброго здоровья и счастья в личной жизни!

*С большим уважением, Сафар Алышарлы
Баку, Азербайджан 2 августа 2018 года*

AVRASYA YAZARLAR BİRLİĞİ
WRITERS UNION OF EURASIA
СОЮЗ ПИСАТЕЛЕЙ ЕВРАЗИИ
www.ayb.org.tr | bilgi@ayb.org.tr

Sayı : 31

Konu : Kutlama Mesajı

07.08.2018

Sayın

Supianat Magomedovna

Avrasya Yazarlar Birliği ve şahsim adına doğum gününü en içten dileklerimle kutluyorum,
tebriklerimi kabul edin!

Sizin ne kadar enerji dolu, kararlı, çalışkan, amacına odaklı, profesyonel ve en zor konular
da dahi doğru çözümü bulabilen biri olduğunuzu bildiğimizden sizin için en ulaşılmasız zirvelerin ve
en kutsal isteklerin bir gerçeğe dönüşeceğini eminiz.

İnsanları etrafında toparlayabilmeniz, onları birleştirici ve aynı vizyona hizmet edebilme
kabiliyetinizi göstermeniz, sizin nüfuzunuzu kullanabilme yeteneğinden kaynaklıdır.

Tüm kalbimle "TANÇOLPAN" dergisinin uzun ömürlü olmasını, yeni yenilikleri ve gelişimi ile
okurlarının sayısını katlayarak artırmamasını diliyoruz.

Derginin editörü, şair, çevirmen, kanaat önderi Mamayeva Supinayat Magomed kızına, en
cesur planları başarılı şekilde gerçekleştirmesini, sağlıklı, neşeli bir hayat ve başarılı bir yaşam
temenni ediyoruz.

Biz sizlerle işbirliğine çok değer veriyoruz. Umarız ki, teşkilatlarımız arasında karşılıklı
ilişkiler gelişerek, güçlenir!

Saygılarımla...

Dr. Yakup Ömeroğlu

Genel Başkan

Sakarya Mh. Göztepe Sk. No: 5/A Altındağ/ANKARA Tel: 0312 311 70 52 Faks: 0312 311 70 32

TÜRKSOY

ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ TEŞKİLATI
INTERNATIONAL ORGANIZATION OF TURKIC CULTURE

ТЮРКСОЙ/2018-5- 469

08.08.2018

Общественному деятелю Дагестана, поэту,
главному редактору журнала «Тангчолпан»
г-же С.М. Мамаевой

Уважаемая Супиянат Магомедовна!

От имени Международной организации тюркской культуры (ТЮРКСОЙ) свидетельствую Вам свое уважение и выражаю сердечные поздравления с Вашим знаменательным юбилеем!

Талантливый творческий и общественный деятель Дагестана, выдающаяся поэтесса кумыкского народа, главный редактор журнала «Тангчолпан», Вы вносите огромный личный вклад в процветание литературного искусства кумыкского народа, а также передаче следующим поколениям его литературного наследия, обычая и традиций, его фольклора, образа жизни и самобытности, а также укрепление дружбы и сотрудничества между тюркоязычными народами.

Восхищаюсь Вашей огромной энергией, самоотверженным трудом, преданностью любимому делу и Вашиими исключительными человеческими качествами. Мы высоко ценим Ваше усилия во главе журнала «Тангчолпан», которая взяла на себя священный долг в распространении культуры кумыкского народа по всему миру. Благодаря Вашим усилиям журнал «Тангчолпан» стал изданием, зарекомендовавшим себя далеко за пределами родного края, публикации которого вызывают неподдельный интерес всего тюркского мира.

Пользуясь возможностью, от имени Генерального секретариата Международной организации ТЮРКСОЙ и от себя лично желаю Вам, уважаемая Супиянат Магомедовна, доброго здоровья, бодрости и удачи. Счастья и благополучия Вам и Вашим близким!

Генеральный секретарь ТЮРКСОЙ

Дюсен Касеннов Дюсен Касеннов

Mingi Tav
HALKLA ARASI TIN BAYLIK EMDA
MADANIYAT CIYIM

www.mingitav.org

<https://twitter.com/dergimingitav>

mingitav.ciyim@gmail.com

Уважаемая Супиянат Магомедовна!

Редакция первого международного онлайн журнала на карачаево-балкарском языке «Минги Тау» искренне поздравляет известного кумыкского поэта, переводчика, общественного деятеля, главного редактора журнала «ТангЧолпан» Мамаеву Супиянат Магомедовну с 60-летним юбилеем.

Супиянат Магомедовна один из талантливейших людей нашего времени. Она обладает глубиной, публицистическим мастерством слова, твёрдо стоит на позициях патриотизма, социальной справедливости, сохранения и продолжения национальных традиций. Верность традициям, умение откликаться на веяние времени и работать на перспективу позволяет журналу «ТангЧолпан» быть в рядах ведущих изданий. Вклад журнала в национальную культуру кумыков неоценим. Без преувеличения, «ТангЧолпан» – бесценное культурно-нравственное достояние вашего народа.

В столь знаменательный день позвольте пожелать, Вам Супиянат Магомедовна, новых творческих успехов, здоровья, неисчерпаемой энергии, жизнеутверждающего оптимизма, благополучия и семейного тепла, а журналу «ТангЧолпан» дальнейшего развития на благо кумыкского народа.

*С наилучшими пожеланиями,
главный редактор международного
онлайн журнала «Минги Тау»
Уфук Тузман*

ТЮРК ДУНИЯНЫ ФАХМУЛУ КЪЫЗЫ, КЪУМУКЪ ТЮЗНЮ ЖУЛДУЗУ СУПИЯНАТ!

Туугъан кюнүнг къутлу болсун! Узакъ ёмюрню халкынга сени сёзүнг – ариулукъну тамаша ауазы – эшитилгенлей турсун! Малкъар халкъ да сени кесини шийирине санайды, хар тизгинингде ёхтемлик, кертичлик, тамбла кюнню оюмларын табады. Бийсолтан Атай улуну сёзлерине барыбыз да къошулыбыз:

**Сени бла ёхтем бола миллетинг,
Жазгъан сёзүнг исси кюнде суу кибик.
Сукъланабыз: боюнг, союнг, келбетинг –
Къарагъанда, кёрюнесе къуу кибик.**

*Биттирганы Тамара, филология илмулана доктору
Нальчик, Къабарты-Балкъар Республика*

УКАЗ

ГЛАВЫ РЕСПУБЛИКИ ДАГЕСТАН

О награждении государственными наградами
Республики Дагестан

За достигнутые трудовые успехи и многолетнюю плодотворную
работу наградить:

ПОЧЕТНОЙ ГРАМОТОЙ РЕСПУБЛИКИ ДАГЕСТАН

МАМАЕВУ Супиянат Магомедовну – редактора журнала
государственного бюджетного учреждения Республики Дагестан «Редакция
республиканских литературных журналов «Соколено» и «Литературный
Дагестан»

г. Махачкала
27 июня 2018 года
№ 74

Уважаемая Супиянат Магомедовна!

От себя лично и от имени писательского сообщества республики
сердечно поздравляю Вас с 60-летним юбилеем. Ваш вклад в дагестанскую
культуру отмечен многочисленными литературными наградами,
признанием читателей и литераторов. Оценило ваши заслуги и
государство: за добросовестный труд указом Главы РД В. Васильева
вы награждены Почётной грамотой Республики Дагестан. Желаю
вам крепкого здоровья, долгих лет жизни, творческих успехов во имя
дагестанской культуры.

Председатель Союза Писателей РД М.А.АХМЕДОВ.

СУПИЯНАТ БИЙКЕБИЗГЕ!

Юрт администрасиы ва савлай сен кёп сюеген Кёстек юртунгну жа-
мияты сени юбилей байрамынг булан къуттай. Биз оъзюнг булан оъктем эке-
нибизни, сени пагъмунгну алдында баш иегенибизни билдириме сюе. Бизин
юртну оъктем этеген сени йимик пагъмулу къзызыбыз баргъа бек шатбыз.
Сагъа наисип болсун инг де уллу оърлюклеге етишмеге. Къой, йырларынг
Къумукъ элин, тюрк тамурлу эллени эллесин, атынгны юлдузлагъа тэнг эт-
син. Биз гъаман да сени буланбыз, сагъа юрегибизни, сюювюбюзню берме
гъазирбиз. Биз билебиз, сен юртдагъы бир агъвалатдан да ариде къалмай-
сан. Яхшылыкъда ва къайгъылы гюонлерде ата юртунг булансан. Биз де сени
буланбыз, Супиянат бийкебиз!

Кёстек юртну жамияты

МИНИСТЕРСТВО КУЛЬТУРЫ РЕСПУБЛИКИ ДАГЕСТАН
Государственное бюджетное учреждение «Государственный
ногайский драматический театр»

368850, РД Ногайский район с.Терекли-Мектеб.ул.К.Маркса,52

Уважаемая Супиянат Магомедовна!

Руководство и коллектив ГБУ «Ногайский театр» сердечно поздравляет Вас
с юбилеем.

От всей души желаем Вам крепкого здоровья, счастья и благополучия.
Пусть дар, которым наделила Вас природа, приносит и Вам, и окружающим
все больше новых, замечательных стихов! Мы высоко ценим Ваш талант и
хотим, чтоб творческое отношение к любимому делу и доброта окружающих
相伴您许多年来!

Директор ГБУ «Ногайский театр»
Лауреат Госпремии РД
Народный артист РД

Джумакаев Б.А.

СУПИЯНАТ МАМАЕВАНЫ 60 ЙЫЛЛЫГЪЫНА

Гъар юртну да гёзел кызылары ва къоччакъ уланлары болмай къалмай. Шолай: гёзел десенг, гёзел, пагъмулу десенг, пагъмулу шаир кызыны гъакындан сёз башлама сюйгенде, мен Супиянатны бир-нече йыллар алда ата юрту Кёстекде, аявлу мактабында сёйлекен кюю эсиме тюшдю. Ол ата юртну ийиси де, гёрюньюшо де, гъатта Нюрган булагъыны суву да овзюне уллу иштагълыкъ ва пагъмусуна пагъму къошагъанын айтгъан эди.

Супиянат Мамаеваны бизин школаны яшлары ва муаллимлери булан тыгъыс аралыкълары бар. Ону 50-йыллыгъына Кёстек мактапда этилген шатлыкъ мажлисде жыйылгъан чакыры халкъ гёзел кызыны шиъруларын биринден-бири алыш охуп, юрекге балгъамлы сатырларын бал тамдырып айтып, хыйлы леззет алгъан эди. Макъамгъа салма тынч йырлары да охувчуланы ва юрт йыравланы англы сеслери булан сагънада чалынгъан эди. Супиянат юртунда болагъан къайсы байрамгъа да етишип гелеген, юртлуланы гёнгюн алыш болагъан шаирлерден.

Ону охутгъан муалими Халисат Биймурзаевна шаир кызыны лап гиччи йылларындан уллу пагъмусу бары билинегенини гъакында кёп къужурлу хабарлай. Ону дарсгъя гелген яшланы арасында айрыча маъналы соравлары, дарсгъя гъазирленеген күйлери эсинде къалгъанын айта бола.

Европаны лап да сыйлы ва башгъаланы да эсин алардай шагъары Париж булан тенглешдире шаир овзюню Кёстек юртун. «Гиччи Парижиме» гелсем, мени яшлыгъым эсиме геле. Оъзенлеринде къаз балалардай юзегенибиз, авлакъларында йыланкъылыч ва ярпузлар жыягъаныбыз, булакъланы гюмош сувун бир-бирибизге себип ойнайгъаныбыз», – дей бола ол ата юртуна гелгенде.

Супиянатны педколледжде къумукъ дарсланы береген Патимат Абукова да кёп эсгере бола. Педколледжде болагъан бир мажлис де Супиянатсыз ойтмай десем, ялгъан болмас.

Янгыз Кёстекни охувчулары тюгюл, башгъа юртланы охувчулары да шаир кызыбызыны шиъруларын бек арив билелер ва кёп сююп сагънада охуйлар. Ботаорт школа ва ону муаллимлери чи бу шаир булан уллу тыгъыс аралыкълар юрюте, кёп-кёп гезиклер шат ахшамларын шаирге багъыштай.

Халкъны юрегини гъалын билеген, тюрлю толкъунлардан оytеген къумукъ халкъны гъар тынышына тергев береген шаир ва журналист Супиянат «Тангчолпан» журналда оъз халкънын тюгенмес байлыгъы–къумукъ сёзюн халкъына талмайлыш нечесе йылланы узагъында етишдирип тура. Огъар пагъмулу шаир деп де, халкъны гъайлыш ёлдаши деп де, бары да къумукъ халкъ абур эте.

Артдагъы йылларда ону йырлары Дагъыстан ва Россия дазулардан чыгъып, тыш уылкелеге таныш болду. Бизге къардаш, тюрк тамурлу эллере де чи абуру кёп уллу.

Супиянатны поэзия байлыгъы – гъали де терен күйде уьстюнде ишленип битмеген маъдан. Гъар шиърусу: сюйсе, анагъя багъышлансын, сюювге багъышлансын, ватангъя – элге багъышлансын, тилге яда поэзияны оър мюгълетлерине багъышлансын–булар таза булакъны сувудай юрекни ичинден, ону тырнап, гъалеклендирип чыкъыгъан сатырлар.

Шаирни яшлар учун язылгъан китаплары – бирдагъы бир пагъму. Ону поэзиясын яшлар бек сюе, шиъруларын игитлени кебине гирип охума къаст этелер.

С. Мамаева яш пагъмулагъя да бек тергевлю янаша. Янгы пагъмуланы журналдан таба халкъгъа аян эте.

Ону таржумалыкъ усталыгъы да бизге «Мингчечек» китабындан гёрюнүп тура. Таржумачылыкъ иш – адамгъа оъзюнг йимик бирдагъы шаирни ич яшавуна гирме, ону шиъруларын маънасын алышдырмагъан күйде башгъа милдетдеги адамлагъя етишдирме кёмек эте. Шо борчну да Супиянат усталыкъ булан кюте.

Мен оъзюмню ва Кёстек орта мактапны коллективини атындан Супиянатны юбилейи булан гъакъ юрекден къуттай туруп, бурай айтма сюемен:

**Пагъмунг сени – гертилей де, бек терен,
Оъзюнг чи 30 йыл да бермеймен.
Язгъанларынг – халкъынг учун бир хазна,
Яшавунгну гъар мюгълетин тергейген.**

**Дагъыларын айтмагъанда «Мингчечек»,
Минг чечекни атиридей, теридей.
Юреклени минг гъислеге ий этген,
Къумукъ халкъны инг де ювукъ еридей.**

**Минг чечегинг – минг юрекге ёл салып,
Минг адамдан сююв геле оъзюнг.
Минглер – мингге, юзлер – юзге артылып,
Сени пагъмунг гъарисинде сезиле.**

**Минг къызына тиеген бир къызына
Бугюн абур, бугюн байрам, бугюн сый.
Къумукъланы къызларына согъула
Инг де арив макъам, инг де арив кюй.**

**Шу кюонгде, Супиянат, минг яша,
Сююндюроп Ватанынгны–элингни!
Юлдузланы арасында ерлешип,
Ондан къыдыр, шир къыз, оъз ерингни.**

*Супияханым Бийболатова (Атавова)–шаир,
Кёстек орта мактапны оър категориялы
муаллими, Россияны язывчуларыны Союзуну члени*

КТО ИЩЕТ – ТОТ ОБРЯЩЕТ

В связи с юбилеем Супиянат Мамаевой

Кумыкская литература богата на поэтические имена... Не все из них равнозначны, не все признаны, не все известны широкому читателю. Не будем вдаваться в причины такого неравномерного распределения симпатий читателей и критиков между авторами. Тем более что история литературы знает немало примеров, когда безвестные при жизни поэты и писатели – обретали мировую известность после отбытия в лучший из миров. Это уж как Судьба распорядится.

В этом отношении Супиянат Мамаеву можно считать счастливицей, баловнем Судьбы: с первых своих шагов на литературном поприще она предъявила взыскательным кумыкским любителям поэзии такие лирические образцы, которые не оставляли сомнений: это – талант! Талант от Бога или от Природы, как кому больше нравится.

Одаренность нового автора была очевидна. Но на первых порах талант ее, казалось, был робок и опаслив, как только что родившийся на свет оленёнок, смущён, как девочка в кругу незнакомых юношей. Он был красив, даже очарователен, но как-то малоподвижен и смущался от малейшего дуновения ветерка...

Объяснение этому свойству поэзии Супиянат я нашел только недавно, с помощью нашего крупнейшего литературоведа Кадыра Юсуповича Абдуллатипова. Он, хотя и говоря про творчество другого автора, произнес очень ёмкую характеристику, что оно – точная копия, слепок с его души. В принципе, это можно сказать про любого автора, потому что, в конечном счете, поэты, описывая мир, откликаясь на его события и явления, передают ему свои образ и подобие... Но тут вся соль в пропорции: одни, не умея изжить чужое влияние, густо примешивают его к своим краскам, другие делают то же самое, но в умеренных объемах... Супиянат же Мамаеву я отношу к таким авторам, которые полностью свободны от посторонних влияний, и придают, передают тому, что описывают, черты и очертания, звуки и звучания, неотличимо схожие с чертами её души и чувствами своего сердца... Когда я уловил это, мне сразу стал понятен первичный робкий, смущенный пафос её первых стихотворений. Эта смущённость и скромность выражались даже в том, что на начальном этапе творчества Супиянат в основном создавала поэзию малых форм: короткие стихи, четверостишия, быстрые, легкие зарисовки глубинных движений своей души, меткие оценки тонкого ироничного ума... Это предъявляло определенные требования к читателю: вкусовые, слуховые, эмоциональные. Нужна была некоторая работа своей души, чтобы приобщиться к переживаниям души автора.

Такая поэзия, кажется, в свое время называлась тихой, так как была лишена громогласного гражданского пафоса, политической декларативности, броских риф и громоздких метафор.

Есть такое мнение, что поэзия многословная, многострочная, многострофная – однозначный признак поэтического таланта автора, его творческой полноты и силы. Мне даже казалось, что Супиянат, мастер малых форм в ту пору, несколько комплексовала по этому поводу. Её коллеги лепили длинные стихотворные кренделя, издавали толстенные книги с несметным

количеством строк, писали поэмы, которые невозможно было дочитать до конца... А Супиянат писала короткие, но очень проникновенные стихи, в которых был виден зародыш не тихой, а очень сильной, бурной лирической поэзии. Поэзия растет вместе с душой поэта. В силу разных причин я не имел возможности более-менее регулярно и последовательно читать то, что выходило из под её пера наблюдать рост её души... И вот недавно, почти случайно, я прочитал новые стихи Супиянат, и понял, что она сама должна была неизвестно измениться, обновиться, чтобы создать такие удивительные, полные драматизма стихотворения. Читая эти строки, я увидел, что она выросла в исполнителя лирики, что она открыла в себе такие стороны, заглянула в такие глубины своей души и сумела с такой силой передать глубину, драматизм своего нового восприятия мира и себя в нём, что восприятие этого было равносильно для меня катарсису, сильнейшему душевному стрессу в хорошем смысле этого слова.

Я знаю Супиянат много лет, мы вместе учились в Литинституте, вместе многое пережили и перенесли, были у нас общие радости и общие горести... В общем, как это всегда бывает у друзей... Я очень рад тому, что Супиянат, как мне кажется, смогла ценой долгой и упорной борьбы сделать свою душевную, внутреннюю жизнь феноменом высокой и драматичной поэзии, такой поэзии, которая, как написал поэт, «читается,/Как будто пишется при этом.»

Поздравляю тебя, дорогая Супиянат, желаю тебе новых успехов, новых достижений на поприще поэтического слова.

Багаутдин Узунбаев

СУПИЯНАТ МАГОМЕДОВНА!

Поздравляя Вас, с юбилеем хотим выразить Вам свою признательность за Вашу любовь и особое отношение к нашему району. Все наши радостные события не проходят без Вас. Вы всегда и везде у нас желанный гость. Недаром Вас называют «Почетным гражданином Каякентского района». На мероприятиях проводимых учреждениями культуры, звучат Ваши стихи и песни. Дай Аллагъ Вам ещё долгие годы радовать нас, Ваших друзей, читателей, своими прекрасными стихами.

Желаем Вам крепкого здоровья, плодотворной творческой деятельности и новых успехов.

С юбилеем Вас, наша землячка!

С поздравлениями МКУ «Управление культуры и искусства»
MP «Каякентский район»

Тюркия. Кастаному шальарда З.Батырмурзаевны 120 йылдык байрамындан.

Индекс годовой 63337
Индекс полугодовой 73893

Тангчолпан № 4 – 2018

УТРЕННЯЯ ЗВЕЗДА
На кумыкском языке